

Lasten kokemuksia osallisuudesta lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa

Karoliina Niinistö

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys-, ja liikunta-ala

Tekijä(t) NIINISTÖ, Karoliina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.05.2014
	Sivumäärä 60	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi LASTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA LASTENSUOJELUN TUKIHENKILÖTOIMINNASSA		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo KIISKILÄ, Taja		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä käsitellään 8-12-vuotiaiden lasten kokemuksia osallisuudesta lastensuojelun avo- huollon tukihenkilötoiminnassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaisia kokemuksia lapsilla on osallisuudesta ja mitä vaikutusmahdollisuuksia lapsilla on tukihenkilötoiminnassa. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin kanssa, joka koor- dinoi lastensuojelun avo- huollon tukihenkilötoimintaa Jyväskylässä. Tutkimusta varten haettiin tut- kimuslupa Jyväskylän kaupungilta, joka on ostanut palvelun ostopalvelusopimuksena Mannerheimin Lastensuojeluliitolta.</p> <p>Tutkimusote on kvalitatiivinen. Tutkimusmenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaas- tattelua, joka toteutettiin kahdeksalle 8-12-vuotiaalle tukihenkilötoiminnassa mukana olevalle lap- selle. Haastattelut toteutettiin maaliskuussa 2014. Aineiston analyysitapana on käytetty teemoitte- lua.</p> <p>Tutkimustuloksissa näkyy, että lasten osallisuus toteutuu tukihenkilötoiminnassa hyvin etenkin toiminnan sisällön suunnittelussa ja toteutuksessa. Lasten mielipiteet otetaan huomioon ja lapset pääsevät osallistumaan toiminnan suunnitteluun yhdessä tukihenkilön kanssa. Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä tukihenkilötoimintaan, ja ilmaisivat tapaavansa tukihenkilöä mielellään. Lähes kaikki haastateltavista toivoivat, että voisivat tavata tukihenkilöä useammin. Tulokset osoittavat, että kehitettävää osallisuuden toteutumisen kannalta on lasten osallisuus ennen toimintaa ja aivan sen alussa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että lapset saisivat enemmän tietoa tukihenki- lötoiminnasta ja siitä, miksi he saavat tukihenkilön.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia tullaan hyödyntämään Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilöiden peruskoulutuksissa sekä tukihenkilöiden ammatillisessa ohjauksessa. Tavoit- teena on saada lasten ääni kuuluviin toiminnassa yhä enemmän ja tehdä toimintaa entistäkin lapsi- lähtöisemmäksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) lastensuojelu, avo- huolto, tukihenkilöt, osallisuus		
Muut tiedot		

Author(s) NIINISTÖ, Karoliina	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 12.05.2014
	Pages 60	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
TITLE CHILDREN'S EXPERIENCES OF PARTICIPATION WITH THE SUPPORT PERSON SERVICES ORGANIZED BY CHILD WELFARE		
Degree Programme Social Services		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo KIISKILÄ, Taja		
Assigned by		
Abstract <p>The thesis discusses the experiences of 8-12-year-old children of participation with the support person services provided by open child welfare. The aim of the study was to examine what kind of experiences children had of participation and what kind of opportunities of influence they had. The study was made in cooperation with the Mannerheim League of Child Welfare as it coordinates the support person services in open child welfare in Jyväskylä. The research permission for the study was obtained from the city authorities of Jyväskylä. The Jyväskylä City Child Welfare Unit has outsourced the support person services to the Mannerheim League of Child Welfare.</p> <p>The research approach was qualitative. The study method was a half-structured interview which was conducted with eight 8-12-year-old children involved in support person services. The interviews were made in March 2014. The data was analyzed by using categorizing.</p> <p>The results of the study indicated that the children's participation was especially successful in the planning and implementation of the activities. The children had good opportunities to openly express their opinions and views about the activities. All the children were satisfied with the activities and willingly met their support persons. A common wish among the children was to meet the support person more regularly. The results indicated that a deeper discussion before and at the very beginning of the relationship between the child and the support person would improve the quality of later activities. Special attention should be paid to the children's need for more information about the support person service and about the reasons why they need a support person.</p> <p>The results of this study will be used in the basic training courses of support persons and in the work counselling of the support people in the Mannerheim League of Child Welfare. The aim is the children's stronger involvement in the activities and a deeper focus on child-centered activities.</p>		
Keywords child welfare, open care, support person, participation		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Lasten osallisuus.....	4
2.1	Lähtökohtia osallisuuteen	4
2.2	Osallisuuden tukeminen käytännössä.....	8
3	Lastensuojelu	10
3.1	Lastensuojelun lähtökohtia	10
3.2	Lastensuojeluprosessi.....	11
3.3	Avohuollon tukitoimet.....	13
3.4	Osallisuus lastensuojelutyössä	14
4	Lastensuojelun tukihenkilötoiminta	15
4.1	Tukihenkilötoiminnan periaatteet.....	17
4.2	Tukihenkilötoiminnan prosessi.....	18
4.2.1	Tukihenkilön valinta	19
4.2.2	Tukihenkilökoulutus	20
4.2.3	Tukisuhde	21
4.2.4	Tukihenkilön ammatillinen ohjaus	22
5	Aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia.....	24
6	Tutkimuksen toteuttaminen	26
6.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	27
6.2	Tutkimusaineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat	27
6.3	Tutkimusaineiston analysointi.....	31
6.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	32
7	Tutkimustulokset.....	34
7.1	Haastateltavien taustatiedot.....	35

	2
7.2 Lapsen osallisuus ennen toimintaa ja toiminnan alussa	35
7.3 Lapsen mahdollisuudet vaikuttaa toimintaan	36
7.3.1 Tapaamisten määrä ja kesto	36
7.3.2 Tapaamisten sisältö	37
7.4 Tukihenkilötoiminnan mielekkyys	39
8 Johtopäätökset ja pohdinta	41
8.1 Tutkimustulosten tarkastelua	41
8.2 Tutkimuksen toteutuksen tarkastelua	45
Lähteet	49
Liitteet	53
Liite 1. Saatekirje vanhemmille.	53
Liite 2. Kirjallinen haastattelulupa	54
Liite 3. Haastattelurunko	55
Liite 4. Hymynaama-asteikko.	57
Liite 5. Tutkimuslupa hakemus Jyväskylän kaupungille.	58
Kuviot	
KUVIO 1. Osallisuuden tikapuut (The Ladder of Participation). Vapaa suomennos (Karoliina Niinistö 2014), mukailen Hart 1992, 8.	7
KUVIO 2. Tukihenkilötoiminnan prosessi. Mukailen Lavonen-Niinistö 2014.	19
KUVIO 3. Tukihenkilön ammatillinen ohjaus. Mukailen Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 23.	23

1 Johdanto

Lastensuojelulain 4 § mukaan lastensuojelun toimenpiteitä suunniteltaessa on aina ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia, ellei lapsen etu muuta vaadi (L 13.4.2007/417, 4 §). Vuonna 2012 lastensuojelun avohuollon piirissä oli noin 87 200 0-20-vuotiasta lasta ja nuorta, mikä on 7 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä oli vuonna 2012 17 830, joka kasvoi vuodesta 2011 1,6 prosenttia. (Lastensuojelu 2012.) Näin ollen voidaan todeta, että lastensuojelun asiakasmäärät kasvavat joka suhteessa, mutta erityisen huomattavaa kasvu on avohuollon tukitoimenpiteissä.

1990-luvun alkupuolelta asti on pohdittu kuinka lapset ja nuoret voisivat osallistua enemmän heitä koskevaan lastensuojelutyöhön. Lastensuojelun työkäytännöt ovat olleet perinteisesti hyvin aikuislähtöisiä, ja lapsille on annettu vähän tai ei lainkaan tilaa toimia ja tulla kuulluiksi. Sen sijaan painopiste on ollut enemmän vanhempien kautta tehtävässä työssä. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 117.) Lapsen oikeus tulla kuulluksi on kuitenkin turvattu lastensuojelulaissa (L 13.4.2007/417, 5 §), jossa todetaan, että lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, päätöksiä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on erityinen huomio kiinnitettävä lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa mukanaolevien lasten kokemuksia osallisuuden toteutumisesta toiminnassa. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin kanssa, joka koordinoi lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoimintaa Jyväskylässä. Opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kahdeksaa lasta, joilla on lastensuojelun avohuollon tukihenkilö.

Lasten osallisuudesta löytyy paljon tutkimuksia päiväkodin ja koulun näkökulmasta, mutta lastensuojelussa osallisuutta ei ole tutkittu yhtä paljon. Lisäksi myös lastensuojelun avohuoltoa on perhetyötä lukuun ottamatta tutkittu hyvin vähän (Eronen 2007, 25). Tämän vuoksi koin erittäin mielenkiintoiseksi aiheeksi tutkia osallisuuden toteu-

tumista juuri lastensuojelun avohuollossa. Henkilökohtaisesti kiinnostuin aiheesta myös siksi, että olen itse käynyt lastensuojelun avohuollon tukihenkilön peruskoulutuksen.

Valmis opinnäytetyö antaa tukihenkilöille sekä toimintaa ohjaaville työntekijöille näkökulmaa lasten osallisuuden toteutumisesta tukihenkilötoiminnassa tällä hetkellä. Tutkimuksen avulla voidaan kehittää tukihenkilökoulusta sekä tukihenkilöiden ammatillista ohjaamista.

2 Lasten osallisuus

Osallisuus voidaan laajasti katsottuna nähdä yhteisöön liittymisenä, kuulumisena ja siihen vaikuttamisena. On tärkeää muistaa, että osallisuus on aina vastavuoroista: se edellyttää yhteisöltä yksilön huomioon ottamista, mutta myös yhteisön jäseneltä omaa tahtoa olla mukana. Osallisuuden voidaan nähdä koostuvan kahdesta osuudesta: oikeudesta saada tietoa itseään koskevista asioista ja mahdollisuudesta vaikuttaa niihin ilmaisemalla oman mielipiteensä ja näkökulmansa. Osallisuus ei välttämättä aina tarkoita osallistumista, vaikkakin osallistumisen avulla osallisuus usein konkreetisoituu. Kuitenkin myös päätös osallistumattomuudesta, pois jäämisestä, voi olla oman mielipiteensä ilmaisua ja vaikuttamista, eli osallisuutta. (Oranen 2008, 9.)

2.1 Lähtökohtia osallisuuteen

Lasten oikeus osallistua heitä koskeviin asioihin on suojattu useissa laeissa. Perustuslain (L 11.6.1999/731, 6§) mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasoaan vastaavasti. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417, 5§ ja 8§) mukaan lapsella on ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa, ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lain mukaan lapsen toivomuksiin ja mielipiteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota lastensuojelua toteutettaessa. Myös palvelujen järjestämisessä ja niiden kehittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toiveisiin. Nuorisolain (L 27.1.2006/72, 8§) mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa, ja heille on järjestettävä mahdollisuus osal-

listua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsitte-
lyyn. Nuorisolain mukaan jokainen alle 29-vuotias on nuori eikä laissa ole asetettu
alaikärajaa nuoruudelle. Siten nuorisolaki ulottuu koskemaan myös lapsia. Lastensuo-
jelulaissa (L 13.4.2007/417, 6§) lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-
vuotiaita. Näiden lisäksi mm. hallintolaissa (L 6.6.2003/434, 34§ ja 36§) ja laissa sosi-
aalihuollon asiakkaan asemasta (L 22.9.2000/812, 2. luku) on määritelty asiakkaan
(siis myös lapsen) oikeus osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon. Toukokuussa
2014 valtionvarainministeriö antoi tiedotteen jonka mukaan vuoden 2015 alusta
voimaan astuvaan uuteen kuntalakiin on tulossa asetus nuorisovaltuustoista. Tämä
tarkoittaa sitä, että vuoden 2015 alusta kuntien on lain nojalla asetettava nuorisoval-
tuusto, jolle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa kunnassa toiminnan suunnitteluun,
valmisteluun ja seurantaan. (Kuntalaki uudistuu – kuntalainen, kuntajohtaminen ja
kuntatalouden tasapaino lain keskiössä 2014.)

Oikeus osallisuuteen on myös yksi Lapsen oikeuksien sopimuksen määrittämistä pe-
rusoikeuksista. Lasten oikeuksien sopimuksen 12. artiklan mukaan lapsella on oikeus
ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomi-
oon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Myös useat muut Lapsen oikeuksien sopi-
muksen artikloista ovat tärkeitä lapsen osallistumisoikeuden kannalta. Näitä ovat
esimerkiksi 13. artikla (oikeus ilmaista mielipiteensä ja saada tietoa), 14. artikla (aja-
tuksen-, omatunnon-, ja uskonnonvapaus) sekä 15. artikla (kokoontumis- ja järjestäy-
tymisoikeus). (Lasten oikeuksien sopimus lyhennettynä, 2011).

Osallisuuden ulottuvuuksista ja näkökulmista on useita erilaisia teorioita. Esimerkiksi
amerikkalainen kehityspsykologi Urie Bronfenbrenner on kehittänyt kehittämä eko-
logisen kasvun teorian lapsen osallisuudesta, jonka mukaan lapsi on yhtä aikaa usean
eri yhteisön aktiivinen jäsen. Lapsi ei ole siis ainoastaan perheensä, vaan myös esi-
merkiksi päiväkotiyhteisönsä, sukunsa ja kuntansa jäsen, ja lapsella on oikeus toimia
näissä yhteisöissä yhtä aktiivisesti kuin aikuisellakin. (Härkönen 2008).

Bronfenbrenner jakaa lapsen lähipiiriin neljään eri systeemiin: mikro-, makro-, meso-
ja eksosysteemiin. Lähimpänä lasta on mikrosysteemi, johon kuuluvat ne rakenteet,
joiden kanssa lapsi on suorassa kontaktissa. Tällaisia ovat esimerkiksi koti ja päivähoi-

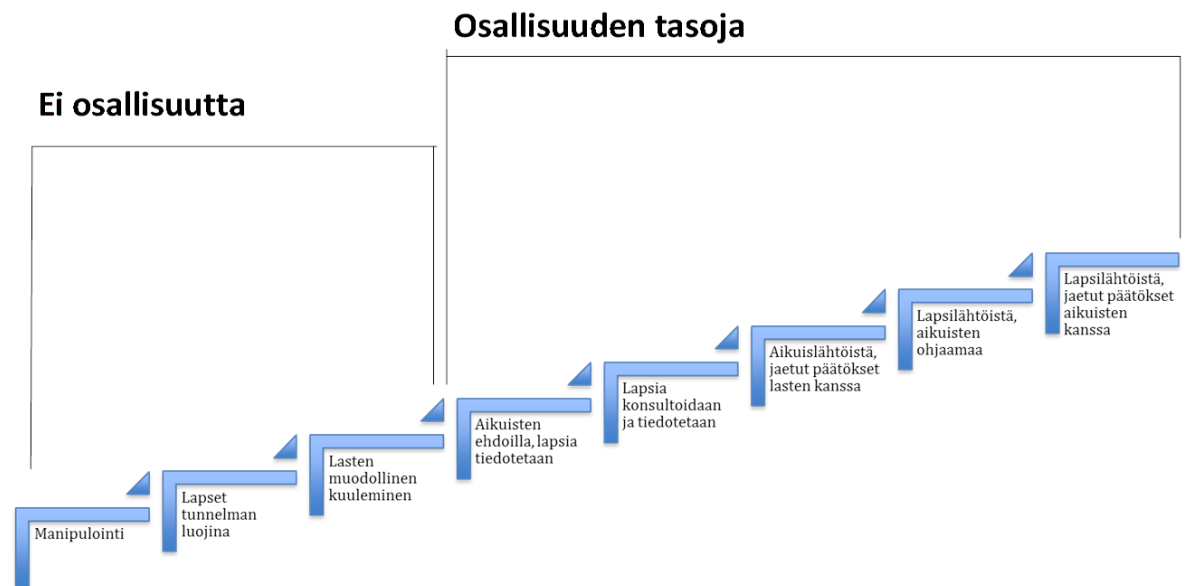
to. Mikrosysteemillä on yleisesti ajatellen kaksisuuntainen vaikutus: sen lisäksi, että se vaikuttaa lapsen elämään, myös lapsi vaikuttaa mikrosysteemin yhteisöjen toimintaan. Nykyään mikrosysteeminä ei käsitetä enää ainoastaan ydinperhettä, vaan myös uusperheet ja esimerkiksi suku voivat olla mikrosysteemiä. (Härkönen, 2008.) Toiseksi lähimmäksi systeemiksi Bronfenbrenner asettaa eksosysteemin. Tämä sisältää hänen mukaansa lapsen kanssa toimivien aikuisten elämänpiirin. Toisin sanoen tämä sisältää lapsen mikrosysteemin ja toisen systeemin, johon lapsi ei varsinaisesti kuulu, mutta joka vaikuttaa hänen mikrosysteeminsä. Tällaiseksi pariaksi voidaan ajatella esimerkiksi lapsen kotia ja vanhempien työpaikkoja. Lapsi ei varsinaisesti kuulu vanhempiensa työyhteisöihin, mutta ne vaikuttavat hänen perheensä elämään ja tätä kautta myös häneenkin. (Härkönen, 2008.)

Kolmanneksi lähimpänä lasta toimii makrosysteemi. Makrosysteemi sisältää yhteiskunnan kulttuurisen ja sosiaalisen todellisuuden, toisin sanoen lapsen oman kulttuurin tavat ja lait. Koska makrosysteemi on laaja käsite, on vaikea rajata tarkasti makrosysteemin sisältöä. Makrosysteemi vaikuttaa kaikkiin muihin systeemeihin: esimerkiksi kulttuurin tavat kasvattaa lasta vaikuttavat suoraan vanhempien kasvatustapoihin mikä taas vaikuttaa lapsen mikrosysteemiin. (Härkönen, 2008.)

Mesosysteemi tarkoittaa lapsen mikrosysteemissä olevien yhteisöjen välistä vuorovaikutusta. Esimerkiksi siis kodin ja päivähoidon tai kahden eronneen vanhemman välinen suhde voidaan laskea mesosysteemiin. Mesosysteemin toiminta vaikuttaa olennaisesti lapsen hyvinvointiin, sillä mikäli esimerkiksi kodin ja päiväkodin suhde ei toimi, saattaa lapsikin voida huonosti. (Härkönen, 2008.)

Osallisuutta on monissa malleissa kuvattu porrastai tikapuumalleilla. Tästä esimerkkinä on Robert Hartin (1992) kehittämä Osallisuuden tikapuut (Ladder of Participation) (kuvio 1). Hart (1992, 9) kirjoittaa, että malli on luotu auttamaan lapsen osallisuuden hahmottamista erilaisissa tilanteissa. Alimmilla askelmilla lapsilla on vaikutusmahdollisuuksia hyvin vähän tai ei juuri lainkaan. Ensimmäisellä askelmalla (manipulation) lapset tekevät aikuislähtöisesti mitä aikuiset haluavat, ilman omia varsinaisia mielipiteitä asiasta. (Hart 1992, 9.) Mitä korkeammalle tikapuilla kiipeää, sitä enemmän vaikutusvaltaa lapsella on. Oletuksena on, että myös yksilön osallisuus

lisääntyä samassa suhteessa. (Oranen 2008, 9). Viimeisellä askelmalla (child-initiated, shared decisions with adults) toiminta on lähtöisin lapsista ja päätökset tehdään yhdessä aikuisten kanssa. Tikapuumalleja (kuten Hartin (1992)) on kritisoitu osallisuuden tarkastelusta suhteessa aikuisten käyttämään valtaan – mitä enemmän lapset ja nuoret voivat vaikuttaa päätöksiin, sitä enemmän heidän ajatellaan olevan osallisia. (Oranen 2008, 9-10.)

KUVIO 1. Osallisuuden tikapuut (The Ladder of Participation). Vapaa suomennos (Karoliina Niinistö 2014), mukailen Hart 1992, 8.

Thomas (2002, 174–176) on tutkimuksessaan päätenyt ilmaisemaan osallisuutta kuuden eri ulottuvuuden kautta. Hänen mukaansa osallisuutta ei tulisi nähdä sellaisena ominaisuutena jota on joko paljon, vähän tai ei lainkaan, vaan moniulotteisena ominaisuutena, jonka eri muotojen vaikutus on myös yksilöllistä. Osallisuus ei välttämättä toteudu porrasmaisesti niin, että lapsi etenisi johdonmukaisesti portaalta toiselle. Thomas (2002, 175) antaa esimerkin kahdesta tilanteesta: ensimmäisessä esimerkissä lapsi on pakotettu tulemaan tapaamiseen, mutta ilmaisee itseään aktiivisesti. Toisessa lapsi on saanut valita itse tuleeko mukaan tapaamiseen, mutta ei kuitenkaan ilmaise itseään tapaamisessa. Kumpu osallisuus toteutuu paremmin? Kumpu on korkeammalla asteella osallisuuden toteuttamisessa?

Tämän ajattelun mukaan osallisuuden ensimmäinen ulottuvuus on lapsen mahdollisuus valita, osallistuuko hän vai ei. Myös osallisuudesta kieltäytyminen voi tämän

mukaan olla osallisuuden muoto, joka lapsella tulisi mahdollisuus olla. Toisena ulottuvuutena on mahdollisuus saada tietoa, eli lapselle tulisi kertoa vallitsevasta tilanteesta ja sen etenemisestä sekä lapsen oikeuksista prosessissa. Kolmas ulottuvuus on mahdollisuus vaikuttaa prosessiin. Neljäntenä ulottuvuutena Thomas (2002, 175) mainitsee mahdollisuuden ilmaista itseään sekä kertoa omista ajatuksistaan ja mielihetkeistään. Tähän liittyen viides ulottuvuus on mahdollisuus saada tukea ja apua itsensä ilmaisuun. Tämä viittaa siihen, että monilla lapsilla on vaikeuksia kertoa omista ajatuksistaan, ja aikuisen tulisi tukea lasta tässä. Kuudentena ulottuvuutena on lapsen mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. Thomasin mallin tarkoituksena on havainnollistaa, että lapsen osallisuus päätöksentekoprosessissa voi olla toiselta ulottuvuudeltaan vahva ja toiselta heikko. Koska lapset ja tilanteet ovat yksilöllisiä, tarvitsevat lapset yksilöllistä tukea osallisuuden vahvistamiseen. (Thomas 2002, 176.)

2.2 Osallisuuden tukeminen käytännössä

Lapsen osallisuudella tarkoitetaan sitä, miten lapsi voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa hyväksi tehtävää työtä. Mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisössä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehityksen kannalta. Osallistuminen lähiyhteisöjen elämään ja toimintaan antaa lapselle työkaluja rakentaa ajatuksiaan siitä kuka on, mihin kuuluu ja miten elää. (Oranen 2008, 7; Sosiaaliportti: Lasten osallisuus).

Lasten osallisuuden toteutuminen käytännössä vaatii työntekijöiltä valmiuksia tehdä lasten kanssa yhteistyötä, kuunnella heitä sekä ottaa heidän mielipiteensä huomioon. Osallisuuden toteutuminen vaatii kuitenkin myös koko organisaatiolta sitoutumista sen mahdollistamiseen. Tämä voi tarkoittaa käytännöllisiä asioita, kuten esimerkiksi sitä, että käytössä on lasten kanssa työskentelyyn sopivia tiloja ja sitä, että lasten tapaamiseen annetaan aikaa. Syvemmin katsottuna kyse on koko organisaatiokulttuurin asenteesta lasten osallisuuteen ja sen tukemiseen. (Lasten osallisuus 2014.)

Osallisuuden toteutuminen käytännössä herättää usein mielikuvan lasten parlamentteista ja nuorisovaltuustoista, jotka ovatkin todellisuudessa osa osallisuuden toteu-

tumista. Osallisuus on kuitenkin myös paljon enemmän kuin lapsen tai nuoren mielipiteen kysymistä. Käytännössä osallisuus on lapsen aseman, oikeuksien ja tarpeiden huomioimista. Osallisuuteen liittyy myös aikuisen velvollisuus vastata päätöksistään lapsille kaikilla tasoilla. (Lapsen ääni – sinulle, joka päätät lapsen asioista. Osallisuuden ohjeistus 2012, 4.)

Lapsen osallisuuden tukemisessa nousee keskiöön lapsen äänen kuuluviin saaminen. Silloin keskeiseksi nousee myös erilaisten menetelmien luominen niin, että ne luovat parhaiten edellytyksiä lapsen omalle tavalle kertoa omasta maailmastaan. Oleellista on paitsi erilaisten lasten äänen, mutta myös hiljaisuuden ja näkymättömyyden kuuntelu. Jokaisen lapsen ääni ja kokemus tulisi saada kuuluviin. Etenkin pienillä lapsilla ja vaikeassa elämäntilanteessa olevilla lapsilla itseilmaisu on usein erilaista kuin aikuisella. Kaiken ikäiset osaavat ilmaista itseään ja kaikilla lapsilla on tietoa, jonka avulla voidaan kehittää paitsi arkea, myös yhteiskunnallista päätöksentekoa. Haaste ei siis ole se, että ei osattaisi kertoa, vaan se, osataanko kuunnella. (Karlsson, Aalto & Hietanen 2011, 83–84.) Lapsen kuuntelu ei tarkoita myöskään pelkästään lasten mielipiteen selvittämistä. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi jokapäiväisissä hetkissä ja leikeissä. Olennaisinta on, että lapsi kokee olevansa oman yhteisönsä (päiväkotiryhmä, koululuokka, perhe..) hyväksytty ja tärkeä jäsen. (Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä 2009.)

Kallio, Stenvall, Bäckman ja Häkli (2013, 76–83) kirjoittavat osallisuuden roolista syrjäytymisen ehkäisyssä. Osallisuus voi olla myös varhaista puuttumista, ja Kallio ym. puhuvatkin myönteisestä tunnistamisesta, joka on varhaisen puuttumisen muoto. Myönteinen tunnistaminen perustuu ajatukseen, että lapsia ei eritellä ”tuettaviin” ja ”muihin”, vaan jokainen lapsi tarvitsee tunnustuksen saamista ja tunnistetuksi tulemistä. Tunnistaminen ja tunnustuksen antaminen voivat liittyä mihin tahansa lapselle merkittävään asiaan. Tällä pyritään siihen, että lasten ja nuorten ottamat aktiiviset roolit tehdään näkyviksi ja tunnustetuiksi. Myönteisessä tunnistamisessa lapsi ja nuori hyväksytään yksilöllisenä omine vahvuuksineen ja heikkouksineen, eikä osallisuuden tukeminen edellytä lapsen tai nuoren muuttumista aktiivisemmaksi jollain elämän osa-alueella. Osallisuuden painopisteen siirtäminen ”osallisuusharrastuksista” (esim. nuorisovaltuustot) lähemmäs arjen osallisuuden tukirakenteita mahdollistaa

kaikkien lasten ja nuorten osallisuuden tukemisen. Lasten ja nuorten tukeminen omien arkiympäristöjensä aktiivisina jäseninä tukee myös lapsen kasvua itsetunnon vahvaksi yhteisölliseksi toimijaksi. (Kallio ym. 2013, 76–83.)

3 Lastensuojelu

Lastensuojelu tulee laajasti ottaen käsittää lasten suojeluksi, joka koskettaa paitsi kaikkia viranomaisia, myös kaikkia kansalaisia. Koska lasten hyvinvoinnissa on koko yhteiskuntamme tulevaisuus, on siihen panostaminen erittäin tärkeää. Näin ollen sen turvaaminen voidaan nähdä kaikkien yhteisenä tehtävänä. (Taskinen 2008, 10.) Lastensuojelu voidaan jakaa ehkäisevään lastensuojeluun, sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelua kunta järjestää silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Siihen sisältyy tuki ja erityinen tuki, jota annetaan mm. kasvatuksessa ja opetuksessa, nuorisotyössä, äitiysneuvolassa ja päivähoitossa. (L 13.4.2007/417, 3§.)

3.1 Lastensuojelun lähtökohtia

Lastensuojelu perustuu kansainvälisiin lastenoikeuksiin, joita ovat mm. etusija erityiseen suojeluun sekä oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen. Lastensuojelun tavoitteena on turvata nämä edellä mainitut oikeudet kaikille lapsille kolmea eri tasoa käyttäen: edistämällä lasten hyvinvointia, kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Taskinen 2008, 10.)

Lastensuojelun lähtökohtana toimii YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3. artikla, jonka mukaan ”kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”. Koska Suomi on ratifioinut sopimuksen, sitoo se viranomaisia aivan kuten muukin lainsäädäntö. Sopimuksen keskeisistä periaatteista on johdettu ns. kolmen kovan P:n ohjelma: protection, provision, participation. Tällä tarkoitetaan, että lasten tulee saada erityistä suojelua (protection), oikeuden mukai-

nen osuus yhteiskunnan taloudellisista voimavaroista (provision) sekä mahdollisuus osallistua itseään koskevien asioiden päätöksentekoon (participation). (Taskinen 2008, 14.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi lastensuojelun periaatteet perustuvat lastensuojelulakiin (L 13.4.2007/417). Sen mukaan lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja sitä toteutettaessa on aina ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen edun arviointiin kuuluu arviointi siitä, kuinka erilaiset ratkaisut ja toimenpiteen turvaavat lapselle mm. turvalliset ja läheiset ihmissuhteet sekä mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä niin kielellisen, kulttuurillisen kuin uskonnollisen taustan huomioimisen. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelussa on myös aina toimittava mahdollisimman hienovaraisesti (L 13.4.2007/417, 4 §.)

Vaikkakin lapsen edun periaate voidaan nähdä tärkeimpänä lastensuojelua ohjaavana periaatteena, on hyvä muistaa, että ihmisoikeussopimuksissa on mainittu myös yksityiselämän ja perhe-elämän suojan periaate, joka koskettaa tiiviisti lastensuojelua. Peruslähtökohta on, että vanhemmilla on ensisijainen vastuu lastensa hyvinvoinnista. Näin ollen vanhemmilla on oikeus toteuttaa omia kasvatuskäsityksiään ja arvojaan niin kauan kun niiden nähdään edistävän lapsen kasvua ja kehitystä. Koska perheen kasvatukseen puuttuminen vaatii selkeät ja vahvat perusteet, on viranomaisilla on velvollisuus puuttua tilanteeseen, mikäli kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen ja nuoren terveyttä tai kehitystä, tai lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa niitä. Lastensuojelulain lähtökohtana onkin periaate siitä, että ensisijaisesti kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissä on otettava huomioon lapsen etu, jolloin perhe-elämän ja yksityiselämän suoja väistyy. (Taskinen 2008, 14.)

3.2 Lastensuojeluprosessi

Lastensuojeluprosessi alkaa siitä, kun jollain lapsen ympärillä herää lapsesta huoli. Huoli voi ilmetä vanhemman omalla yhteydenotolla tai lastensuojeluilmoituksella. Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä kirjallisesti, puhelimitse tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, joka kokee sen tarpeelliseksi, mutta ilmoitusvelvollisia ovat lastensuojelulaissa erikseen määrätyt viranomaiset, eli

käytännössä kaikki lapsia ja nuoria työssään kohtaavat viranomaiset (esim. sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, poliisitoimen ja opetustoimen työntekijät.). Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka henkilö on saanut työssään tai luottamustoimessaan. Näin ollen esimerkiksi kotona naapurissa huomattu pahoinpitely ei mene ilmoitusvelvollisuuden piiriin, mutta ilmoituksen voi silloin tehdä yksityishenkilönä. (Taskinen 2008, 30–31.)

Viranomaiset tekevät ilmoituksen aina omalla nimellään, ja pääasiassa perheellä ja lapsella on aina oikeus tietää, kuka on tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Yksittäistapauksissa ilmoituksen tekijän henkilöllisyys voidaan salata julkisuuslain (11 § 2 mom.) mukaan. Tällaisissa tilanteissa on arvioitu henkilöllisyyden paljastumisen olevan lapsen edun tai ilmoituksen tekijän turvallisuuden kannalta vahingollista. Perusteena on myös se, että ilmoituksen on tehnyt lapselle läheinen henkilö (kummi, isovanhempi..) ja paljastuminen voisi johtaa lapselle tärkeän ihmissuhteen katkeamiseen. (Taskinen 2008, 31.) Vuoden 2012 alusta lastensuojelulakiin tehtiin lisäys siitä, että jos epäillään lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai pahoinpitelyä, on ilmoitus tehtävä sosiaaliviranomaisten lisäksi myös poliisille. (L 13.4.2007/417, 25 §.)

Ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen sosiaalityöntekijän on välittömästi arvioitava onko lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarve. Tällaisessa tapauksessa lapsen tilanne turvataan tekemällä esimerkiksi kiireellinen sijoitus. Muussa tapauksessa viranomaisilla on 7 päivää aikaa arvioida onko ilmoituksen perusteella aloitettava lastensuojelutarpeen selvitys. Jos selvitykselle ei nähdä tarvetta, ilmoitus rekisteröidään eikä lisätoimenpiteitä tule. Pääasiassa selvitys kuitenkin tehdään lähes aina: perusteena selvityksen jättämättä tekemiselle on vain se, että lapsi on jo lastensuojelun asiakas tai ilmoitus on selvästi aiheeton tai haitanteko. Mikäli lastensuojelutarpeen selvitys koetaan aiheelliseksi, on sen valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saapumisesta. (Taskinen 2008, 34.)

Lastensuojelutarpeen selvitys on tarkoitus tehdä yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Mikäli kuitenkin yhteistyöhön ei ole mahdollisuutta esimerkiksi vanhemman vakavan päihdeongelman tai kieltäytymisen vuoksi, selvitys voidaan tehdä myös ilman huoltajan tai lapsen tahtoa. (Taskinen 2008, 34.)

Lastensuojelutarpeen selvityksen teossa olisi syytä käyttää monipuolisia menetelmiä, kuten lapsen havainnointia ja kuulemista sekä perheen kanssa keskustelua ja erilaisen yhteistyötahojen (päiväkoti, neuvola) konsultointia. Selvityksestä tehdään kirjallinen yhteenveto, jossa kuvataan tarkasti selvityksen lähtökohdat, tekeminen ja lopulta sosiaalityöntekijän näkemys lastensuojelun tarpeesta. Selvityksen perusteella lastensuojeluasiakkuus joko jatkuu tai se päätetään. Mikäli lastensuojeluasiakkuutta päätetään selvityksen jälkeen jatkaa, on asiakkaille tehtävä asiakassuunnitelma. (Taskinen 2008, 36–39.)

3.3 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojeluasiakkuuden alkaessa laaditaan perheen kanssa yhteistyössä asiakassuunnitelma, josta ilmenee millaisia tukitoimenpiteitä perheelle on tarkoitus suunnata. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelussa on käytettävä aina ensisijaisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimia, ellei lapsen etu muuta vaadi. (L 13.4.2007/417, 4 §.) Avohuollon tukitoimien käyttäminen liittyy monissa tilanteissa ehkäisevän lastensuojelun käyttöön sosiaalihuollon eri toimintamuodoissa (Räty 2012, 271).

Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteitä ovat esimerkiksi perheen taloudellinen tukeminen, lasten päivähoito, lapsiperheiden kotipalvelu, tukihenkilö- tai perhe sekä perhetyö. Avohuoltona voidaan käyttää myös avohuollon sijoitusta joko yksistään lapselle tai koko perheelle perhe- tai laitoshoitoon. Avohuollon sijoitus eroaa toimenpiteenä kiireellisestä sijoituksesta ja huostaanotosta niin, että se on aina vapaaehtoista eikä avohuollon sijoituksessa saa esimerkiksi käyttää lainkaan rajoitustoimenpiteitä. Avohuollon sijoitusta ei kuitenkaan voida käyttää huostaanoton vaihtoehtona, eli huostaanotto on pantava täytäntöön mikäli sen edellytykset täyttyvät. (Taskinen 2008, 41–44.)

Avohuollon tukitoimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa on lasta tavattava henkilökohtaisesti riittävän usein. Lapsen tapaaminen henkilökohtaisesti on aina lähtökohtaisesti sovittava huoltajan kanssa. Tarvittaessa lasta voidaan kuitenkin tavata myös ilman huoltajan lupaa, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen tulee saada tietoa häneen kohdistuvista avohuollon tukitoimenpiteistä ja lapselle

tulee antaa mahdollisuus esittää niistä mielipiteensä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsen esittämiin toiveisiin ja lapsen mielipiteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota tukitoimia suunniteltaessa. (Avohuolto 2014.)

3.4 Osallisuus lastensuojelutyössä

Lastensuojelulain (13.4.2007/417, 4§) mukaan lastensuojelun tarvetta arvioidessa ja lastensuojelua toteutettaessa on aina ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lakisäänteisen velvollisuuden lisäksi lastensuojelulla on myös moraalinen velvollisuus toimia aina lapsen edun mukaisesti lasta koskevissa asioissa ja tilanteissa. Lastensuojelussa lapsen osallisuudessa on kyse siitä, kuinka lapsi voi itse olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 117.) Osallisuus ei tarkoita liiallista vastuun siirtämistä lapselle. Lapselle tulee mahdollistaa osallistuminen itseään koskevien asioiden käsittelyyn, mutta se ei anna viranomaiselle mahdollisuutta siirtää päätäntävaltaa asiasta lapselle. Kyse on myös aikuisen velvollisuudesta kantaa asiasta vastuu ja tehdä päätös. (Lapsen osallisuus 2014.)

Osallisuuden vahvistaminen sekä lasten ja nuorten mielipiteen kuuleminen nähdään keskeisenä lastensuojelutyön tavoitteena. Myös Rousu & Holma (2004, 18) mainitsevat osallisuuden ja vuorovaikutteisuuden yhtenä lastensuojelupalvelujen laadun osa-alueista. Käytännön työssä tämä ei kuitenkaan useista eri syistä johtuen aina toteudu. Osaltaan kyse voi olla institutionaalisten rakenteiden mahdollistamisesta. Kuitenkin erityisesti lastensuojelutyössä, jossa tilanteet ovat usein haastavia, lapsen mielipiteen kysyminen ja lapsen osallistaminen saatetaan kokea niin, että se vastuuttaa lasta liikaa tai luo lapselle suuria paineita. (Timonen-Kallio 2010, 6.) Lintuaho (2011, 74) kirjoittaa, että lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi nähdään usein enemmänkin kohteena kuin vuorovaikutuksen aktiivisena osapuolena. Koetaan hankalaksi, että lapsi ajattelee eri tavalla kuin aikuiset, joten toiseen aikuiseen on helpompi samais-tua. Tällöin lapsen mielipide toteutuu usein vanhempien kautta.

Olennainen osa osallisuuden toteuttamista lastensuojelussa on lapsilähtöisyyden idea. Lapsilähtöisyys pyrkii siihen, että lapsi on työskentelyssä aktiivinen osapuoli ja

voi vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu. Lapsilähtöisyydessä lähdetään lapsen tarpeista, ja myös työskentely perustuu niihin. (Timonen-Kallio 2010, 6.) Suomessa on viime vuosikymmenen aikana pyritty kehittämään lapsilähtöistä työskentelyä niin lastensuojelussa kun sosiaalityössä yleensä. Yksi sen tavoitteista on tehdä lapsi näkyväksi aikuisten verkostoissa. Haasteena on lasten kanssa työskentelevien työntekijöiden kokemus siitä, että olennainen osa heidän työtään on puhua lapsen puolesta ja tuoda lapsen näkökulma esille. Työntekijän roolin ollessa tällainen, on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että työntekijä on aidosti selvillä lapsen ajatuksista ja mielipiteistä ja myös vie niitä eteenpäin. Joissain tapauksissa on nähty, että lapsen kuulemisen tarkoituksena on antaa asiantuntijoille materiaalia, jotta he voivat tehdä oman asiantuntijuutensa kautta arvion tilanteesta. Tällöin osallisuus ei ole täysin aitoa, koska lapsi ei itse ole aktiivinen osapuoli arvion tekemisessä eikä hänellä ole mahdollisuutta kyseenalaistaa sitä. (Oranen 2008, 14.)

Osallistuminen omien asioiden hoitamiseen voi antaa lapsille ja nuorille kokemuksen siitä, että he saavat kertoa oman mielipiteensä ja ajatuksensa, jotka ovat tärkeitä ja niitä arvostetaan. Osallistumisen kautta syntyneet suunnitelmat ja päätökset voi siis tuntea omaksi. Erityisesti lastensuojelun kanssa tekemisissä olleilla lapsilla voi olla elämässään tunne, että asioita vain tapahtuu, eikä heillä ole mitään kosketuspintaa tai mahdollisuutta vaikuttaa ympärillään tapahtuviin asioihin. Tällöin kokemus vaikuttamisesta itse voi nousta erityiseen suureen arvoon. Osallisuuden kautta lapsi tai nuori voi myös saada sellaisen voimaantumisen kokemuksen, että hän pystyy puhumaan ja hakemaan apua mikäli on tullut tai tulossa kaltoinkohdeksi. Kokemusta kuulluksi tulemisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa voidaankin pitää osallisuuden tärkeimpänä antina lapsen elämässä. (Oranen 2008, 16.)

4 Lastensuojelun tukihenkilötoiminta

Tukihenkilötoiminta on lastensuojelun avohuollon tukitoimi, joka on mainittu myös lastensuojelulaissa. Kun lapselle järjestetään avohuollon tukitoimena tukihenkilö, kirjataan se tarkasti asiakassuunnitelmaan. Tukihenkilötoiminnan alkaessa tehdään yhteistyössä perheen kanssa selkeä sopimus ja suunnitelma tukisuhteen tavoitteista, tiiviystä ja kestosta. Suunnitelma ja sen toteutuminen tarkistetaan yhdessä per-

heen kanssa sovituin määräajoin. Myös tukisuhteen päättäminen edellyttää virallista päätöstä kaikkien osapuolten kesken. Toimintaa voidaan järjestää myös ehkäisevän lastensuojelun palveluna, jolloin edellytyksenä ei ole lastensuojelun asiakkuus eikä tällöin tehdä päätöstä lastensuojelun avohuollon tukitoimesta. (Tukihenkilö tai tukiperhe 2013.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirissä tukihenkilötoimintaa toteutetaan ainoastaan lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä yhteistyössä Jyväskylän kaupungin kanssa. (Lavonen-Niinistö 2014). Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri (silloinen Keski-Suomen piiri) aloitti tukihenkilötoiminnan palveluntuottajana vuonna 2010. Kunnan ja järjestön kumppanuudesta keskusteltaessa Jyväskylän kaupunki teki aloitteen tukihenkilötoiminnan siirtämisestä järjestön koordinoitavaksi ostopalvelusopimuksella, sillä lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä oli haasteita koordinoida vapaaehtoisuuteen perustuvaa tukihenkilötoimintaa oman työnsä ohella. Tukihenkilötoiminnan koordinointi vaatii jatkuvaa tukihenkilöiden rekrytointia ja kouluttamista sekä olemassa olevien tukisuhteiden ylläpitoa ja ohjaamista. Kuten järjestöjen yleensä, myös Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminta perustuu muiltakin osin pääasiassa vapaaehtoisuuteen, joten vapaaehtoistyönkoordinointi on myös järjestön vahvaa osaamisaluetta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri raportoi joka vuoden lopussa toiminnan toteutumisesta Jyväskylän kaupungille. (Lavonen-Niinistö 2014.)

Möttösen ja Niemelän (2005, 173–175) mukaan lähes neljäsosa kaikista sosiaalipalveluista on yksityisten palveluntuottajien, järjestöjen ja yritysten tuottamia. Erityisen nopeaa kasvu on ollut 1990-luvun jälkipuolella ja nopeinta kasvu on ollut sosiaalipalveluissa. Järjestöjen tuottamiin palveluihin liittyy monia seikkoja, jonka vuoksi sopimukset kunnan kanssa tehdään aina tapauskohtaisesti. Merkitystä on mm. sillä, voidaanko palvelu pitää elinkeinotoimen harjoittamisena ja kuuluuko se näin ollen kilpailuttamislainsäädännön piiriin. Vaikka muita toimijoita olisikin, ei sosiaali- ja terveysalalla palveluntuottaja kuitenkaan ole kilpailuasemassa suhteessa muihin toimijoihin.

4.1 Tukihenkilötoiminnan periaatteet

Tukihenkilötoiminnan periaatteet perustuvat yleisiin sosiaali- ja terveysjärjestöjen noudattamiin vapaaehtoistyönperiaatteisiin. Tavoitteena on, että periaatteiden avulla toiminta on sekä tukihenkilölle että tuettavalle turvallista ja oikeudenmukaista. (Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja 2005, 14.)

Tukihenkilötoimintaa perustuu **vapaaehtoisuuteen**, sillä tukihenkilöksi ryhdytään omasta tahdosta. Tämä tarkoittaa myös sitä, että jokainen toiminnassa oleva voi itse valita kuinka voimakkaasti toimintaan sitoutuu: toiselle käy haastavampikin tuettava, joku voi toivoa helpompaa tukisuhdetta. Tukihenkilön ei myöskään tarvitse ottaa vastaan tarjottua tukisuhdetta, jos hän ei halua. Vapaaehtoisuuteen perustuvasta työstä **ei saa taloudellista hyötyä**, vaikkakin tukihenkilöille maksetaan usein kulukorvaukset ja/tai palkkio. Se ei kuitenkaan voi olla syy tukihenkilötoimintaan osallistumiselle. On tärkeää muistaa, että tukihenkilö **ei ikinä korvaa ammattilaista**, vaan toimii omana persoonanaan omien elämäkokemusten ja taitojen pohjalta. (Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja 2005, 14.)

Vaikka tukihenkilö ei ole ammattilainen vaan vapaaehtoinen, kuuluu toiminnan periaatteisiin **luotettavuus** ja **vaitiolovelvollisuus**. Luotettavuus tarkoittaa, että tukihenkilö sitoutuu tehtäväänsä ja pitää antamansa lupaukset tuettavalle. On tärkeää, että tuettava voi myös kertoa luottamuksellisesti asioita tukihenkilölle. (Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja 2005, 14–15.) Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista määrittelee vaitiolovelvollisuuden koskemaan myös sosiaalihuollon luottamustehtäviä hoitavaa henkilöä, eli tässä tapauksessa tukihenkilöä (L 22.9.2000/812, 15 §). Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilötoiminnassa vaitiolovelvollisuussitoumukset allekirjoitetaan heti koulutuksen alkaessa, jotta se ylettyy koskettamaan myös koulutuksessa mahdollisesti käytettyjä esimerkitapauksia (Lavonen-Niinistö 2014).

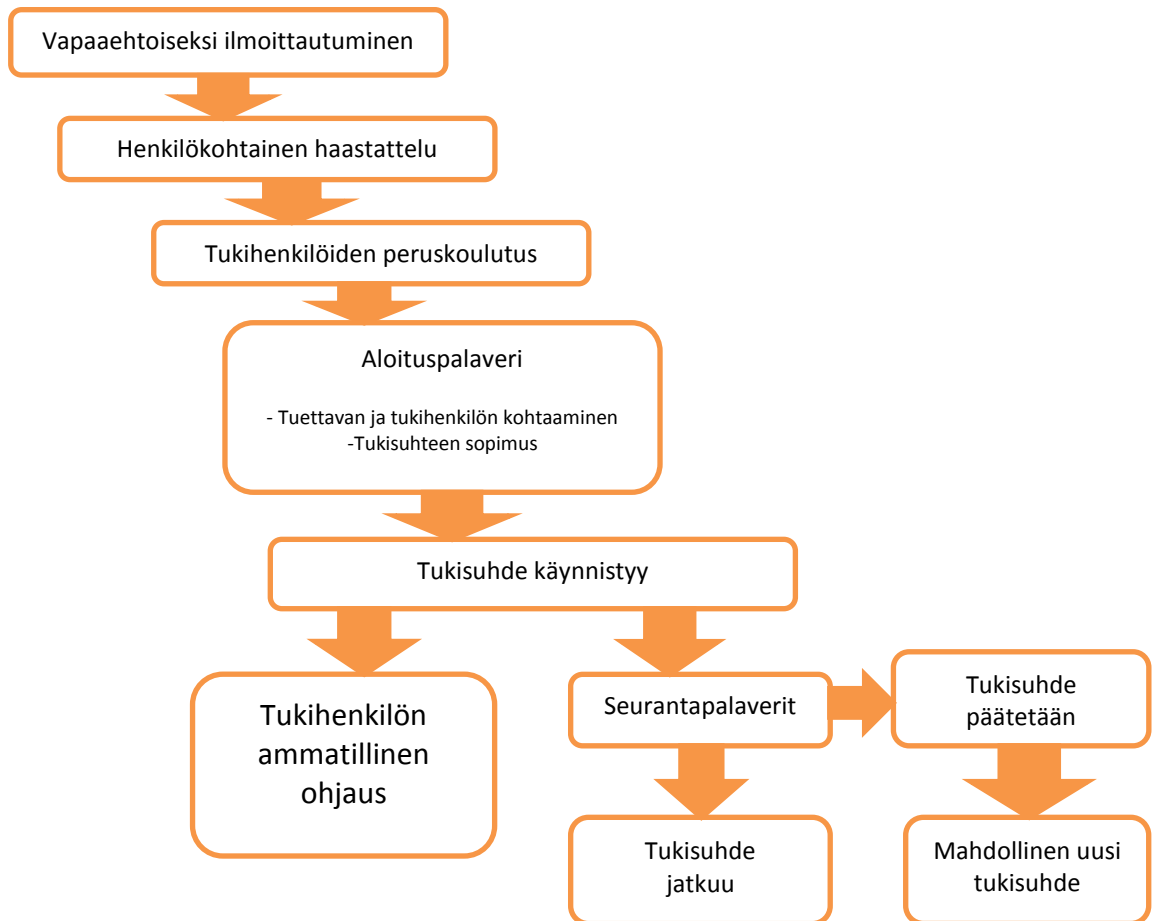
Tukihenkilö sitoutuu toiminnassaan myös **puolueettomuuteen** ja **tasa-arvoisuuteen**. Tukihenkilötoiminnassa kaikki ovat keskenään tasa-arvoisia näkemyseroista huolimatta. Jokaisen prosessiin osallistuvan ihmisten erilaisuutta ja henkilökohtaisia nä-

kemyksiä kunnioitetaan. Tukihenkilö toimii tuettavan lapsen tukena, eikä hän puutu perheen toimintamenettelyihin, vaikka ne saattavat tuntua joskus itselle vierailta. (Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja 2005, 15.) Jos tukihenkilöllä herää huoli lapsesta, ilmoittaa hän siitä tukihenkilötoiminnan ohjaajalle joka on tarvittaessa yhteydessä sosiaaliviranomaisiin. Jossain tilanteessa tukihenkilö voi myös joutua ottamaan yhteyttä sosiaaliviranomaisiin, jos huoli on akuutti ja herää virka-ajan ulkopuolella (esim. vanhempi on humalassa, kun tukihenkilö vie tuettavan kotiin tapaamisesta). (Lavonen-Niinistö 2014.)

Tukihenkilötoimintaa toteutetaan **tukea tarvitsevan ehdoilla**. Tukihenkilö tarjoaa tuettavalle sellaista apua ja tukea, jonka tuettava kokee itse tarpeelliseksi. Tukihenkilö ei tee päätöksiä tai asioita tuettavan puolesta. (Lastensuojelun tukihenkilötoiminnan käsikirja 2005, 15.) Tuettavan osallisuuden tukeminen on siis yksi tukihenkilötoiminnan periaatteista.

4.2 Tukihenkilötoiminnan prosessi

Seuraavassa kappaleessa esitellään tukihenkilötoiminnan prosessi vaihe vaiheelta alla olevan kuvion (kuvio 2) pohjalta.

KUVIO 2. Tukihenkilötoiminnan prosessi. Mukailten Lavonen-Niinistö 2014.

4.2.1 Tukihenkilön valinta

Tukihenkilöprosessi alkaa toimintaan soveltuvien vapaaehtoisten rekrytoinnista ja kouluttamisesta. Tukihenkilönä voi toimia yli 18-vuotias henkilö, jonka elämäntilanne ja oma halu mahdollistavat toisen ihmisen tukemisen. Tärkeintä on, että tukihenkilöksi haluavalla on aito kiinnostus ja motivaatio toimintaan. Tukihenkilöiltä ei vaadita sosiaali- tai terveysalan koulutusta tai kokemusta, mutta toimiakseen tukihenkilönä heidän tulee käydä tukihenkilön peruskoulutus omasta koulutus- ja työtaustastaan riippumatta. Koska tukihenkilötoiminta on vapaaehtoistoimintaa, ei siitä makseta palkkaa tai palkkiota. Sen sijaan tukihenkilölle voidaan korvata toiminnasta koituvat matka- ja toimintakulut. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 12.) Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri on etsinyt toimintaan sopivia vapaaehtoisia esimerkiksi lehtimainosten ja -artikkeleiden avulla sekä markkinoimalla toimintaa oppilaitoksissa. Tavoitteena on saada tukihenkilöiksi laaja skaala erilaisen

elämäkokemuksen ja taustan omaavia ihmisiä, jotta kaikille tuettaville löytyisi mahdollisimman sopiva tukihenkilö. (Lavonen-Niinistö 2014.)

Tukihenkilöksi haluava haastatellaan aina ennen koulutukseen osallistumista. Haastattelun tavoitteena on arvioida hakijan soveltuvuutta ja motivaatiota toimintaan sekä informoida toiminnasta kiinnostunutta lisää. Tukihenkilöhaastattelussa käydään läpi hakijan motiivia ja voimavaroja sekä tutustutaan hakijaan ja tämän elämäntilanteeseen. Vapaaehtoistyöhön aikovalta ei toistaiseksi ole vielä mahdollista selvittää rikostaustaa toisin kuin lasten ja nuorten kanssa ammatikseen työskenteleviltä. Tämä vaatii tukihenkilöhaastattelun tekevältä ohjaajalta suurta vastuuta henkilön soveltuvuuden arvioinnissa, ja näin ollen soveltuvuus perustuu myös haastattelijan tekemiin tulkintoihin. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 12.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirissä pyritään siihen että tukihenkilöksi haluavaa haastattelisi kaksi työntekijää, jotta henkilöstä on kahden työntekijän arvio ja tulkinta. (Lavonen-Niinistö 2014.)

4.2.2 Tukihenkilökoulutus

Haastattelun jälkeen seuraava vaihe tukihenkilötoiminnan prosessia on tukihenkilön peruskoulutuksen käyminen. Koulutus on laajuudeltaan 15–30 tuntia riippuen siitä, millainen tuleva tehtävä tukihenkilönä on vaatimuudeltaan ja sisällöltään. Tukihenkilökoulutukseen osallistuu aina ryhmä tukihenkilöksi haluavia. Koulutus järjestetään tukihenkilötoiminnan ohjaajan suunnitelman mukaan silloin, kun sopiva määrä tukihenkilöksi haluavia on ilmoittautunut koulutukseen. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 2014.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirissä tukihenkilön peruskoulutus on laajuudeltaan 24 tuntia. Se järjestetään tarpeen mukaan, mutta yleensä kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. (Lavonen-Niinistö 2014.)

Oleennaista tukihenkilökoulutuksessa on, että perinteisten alustusten lisäksi siinä käytetään paljon vuorovaikutuksellisia ja toiminnallisia menetelmiä. Tavoitteena on tukea koulutuksessa olevien kasvua tukihenkilöiksi. Koulutuksessa pyritään löytämään jokaisen omat voimavarat ja rajat sekä tunnistamaan myös vapaaehtoistyön ja am-

matillisen työn erot. Koulutus on vielä harkinta-aikaa toiminnan suhteen sekä osallistujalle että ohjaajalle. Osana koulutusta allekirjoitetaan myös vaitiolositoumus. Kaikki osallistujat riippumatta toimintaan lähtemisestä saavat koulutuksesta todistuksen. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 14.) Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirissä kaikki tukihenkilöt kouluttaneet Lavonen-Niinistön (2014) mukaan tärkeintä koulutuksessa on löytää jokaisen omat vahvuudet ja motiivit tukihenkilönä toimimiseen.

Tukihenkilökoulutukseen osallistunut voi koulutuksen jälkeen ilmoittautua halutessaan tukihenkilöksi. Tukihenkilöksi haluava täyttää itsestään perustietolomakkeen, jossa kertoo mm. omat yhteystietonsa, autonkäyttämällisyyden sekä omat toiveet ja kiinnostuksen kohteet. Koulutuksen jälkeen ei välttämättä tarvitse heti ilmoittautua tukihenkilöksi, vaan koulutuksen käytyään voi tukihenkilöksi ilmoittautua halutessaan silloin, kun se omaan elämäntilanteeseen sopii. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 14.)

4.2.3 Tukisuhde

Tukihenkilösopimuksen solmiminen voidaan tilanteesta riippuen tehdä ammattilaisen, perheen tai tuettavan aloitteesta (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 18). Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirissä tukihenkilötoimintaa toteutetaan tässä muodossa ainoastaan lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin tukihenkilöhakemus tulee aina sosiaalityöntekijän kautta. Sosiaalityöntekijä on sopinut tukihenkilön hakemisesta avohuollon toimenpiteenä yhdessä perheen kanssa ja tehnyt perheen kanssa lastensuojelun asiakassuunnitelman. (Lavonen-Niinistö 2014.)

Sosiaalityöntekijän lähettäessä tukihenkilöhakemuksen Mannerheimin Lastensuojeluliitolle, tukihenkilötoiminnan koordinaattori alkaa etsiä koulutetuista tukihenkilöistä tuettavalle sopivaa ihmistä. Huomioitavia tekijöitä tukihenkilön valinnassa ovat esimerkiksi sukupuoli, ikä ja kiinnostuksen kohteet. Tämän jälkeen hän ottaa yhteyttä ensim mahdolliseen tukihenkilöön ja keskustelee tilanteesta. Mikäli tukihenkilö on suostuvainen, ottaa työntekijä yhteyttä sosiaalitoimeen ja sopii yhteisen palaverin,

johon osallistuvat tuettava ja tämän huoltajat, sosiaalityöntekijä, tukihenkilö sekä tukihenkilötoiminnasta vastaava työntekijä. (Lavonen Niinistö 2014.) Tukisuhteen aloittamiseen tulee olla sekä lapsen että tämän huoltajan suostumus. Sopimus tehdään vuodeksi kerrallaan, jonka jälkeen se tarkistetaan. Tukihenkilösopimukseen kirjataan suhteen tavoitteet, sisältö sekä käytännön periaatteet (esim. kuinka usein noin tavataan, miten tapaamiset sovitaan ym.) (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 18.)

Tukisuhde alkaa aloituspalaverin jälkeen. Se toteutuu etukäteen sovittuina tapaamisina, jotka sovitaan joko suoraan lapsen kanssa tai lapsen huoltajan välityksellä tilanteesta riippuen. Tukisuhteen perustana on tuettavan ja tukihenkilön vuorovaikutus, luottamuksellisuus, läsnäolo, kuunteleminen ja kohtaaminen. Tukihenkilötoiminnan ohjaajan tehtävä on tukisuhteen aikana pitää yhteyttä tukihenkilöön, joka raportoi säännöllisesti tukisuhteen tilasta ja tapaamisista. Tukisuhteen etenemistä ja tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan tietyin väliajoin kaikkien osapuolten yhteistyöllä yhdessä sovitussa seurantapalaverissa. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 18.)

Tukisuhde päättyy mikäli tuen tarve päättyy, tuki ei ole riittävää tai tukisuhde ei syystä tai toisesta toimi. Sopimusta jatketaan vuosittain seurantapalaverissa, jos kaikki osapuolet ovat halukkaita jatkamaan. Jos esimerkiksi tukihenkilöllä tulee elämässään este jatkaa toimintaa, voidaan tuettavalle etsiä uusi tukihenkilö jonka kanssa aloitetaan sama prosessi alusta. Tukisuhteen päättyminen kirjataan tukihenkilösopimukseen. (Mts, 18.)

4.2.4 Tukihenkilön ammatillinen ohjaus

Tukihenkilöiden rekrytoinnin ja kouluttamisen lisäksi tukihenkilötoiminnan ohjaajan tärkeä rooli on olemassa olevien tukihenkilöiden ammatillinen ohjaaminen ja tukeminen. Ammatillinen ohjaus koostuu toiminnanohjauksesta, täydennyskoulutuksesta, tukisuhteen seurannasta, tiedottamisesta ja tukihenkilöiden kiittämisestä (kuvio 3). (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 22.)

KUVIO 3. Tukihenkilön ammatillinen ohjaus. Mukailten Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 23.

Toiminnanohjauksella on erilaisia muotoja, kuten yksilöohjaus, ryhmäohjaus ja vertaisryhmätoiminta. Yksilöohjaus on tukihenkilön ja tukihenkilötoiminnan ohjaajan välinen keskustelu- ja ohjaustilanne, jota voidaan antaa tukihenkilön tarpeen mukaan henkilökohtaisessa tapaamisessa, puhelimitse tai sähköpostitse. Sähköpostitse ei kuitenkaan saa vaihtaa mitään tietoja tuettavaa koskien. Yksilöohjaukselta annetaan jaksamisen tukemiseksi, kannustamiseksi, ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi, haastavien tilanteiden ohjaukseen sekä lastensuojelullisen huolen arviointiin. Yksilöohjauksessa tärkeänä tavoitteena on vastata tukihenkilön sen hetkisiin tarpeisiin. Aloitteen yksilöohjauksen toteuttamisesta voi tehdä tukihenkilö itse tai tukihenkilötoiminnan ohjaaja. (Mts, 22.)

Tukihenkilöille järjestetään ryhmäohjausta suunnitelmallisesti noin 4–8 kertaa vuodessa. Tukihenkilötoiminnan ohjaajan ohjaamissa tilanteissa tukihenkilöillä on mahdollisuus käsitellä erilaisia tukisuhteeseen liittyviä asioita ja tunteita. Ryhmäohjauksessa tärkeää on luottamuksellinen ilmapiiri sekä tuen ja palautteen saaminen muilta vapaaehtoisilta sekä tukihenkilötoiminnan ohjaajalta. Tukisuhteessa voi tulla vastaan sekä onnistumisia että haastavia tilanteita, joita voidaan yhdessä muiden tukihenkilöiden kanssa pohtia ja käydä läpi. Tukihenkilötoiminnan ohjaajalle ryhmäohjaus on

hyvä keino toiminnan yhteiseen kehittämiseen ja ideointiin sekä ajankohtaisista asioista tiedottamiseen. (Mts, 22.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirissä järjestetään ryhmänohjauksellinen vertaisilta joka toinen kuukausi. Tukihenkilöt ovat tukihenkilötoiminnan ohjaajan tuella järjestäneet ja organisoineet mm. yhteisiä päiviä ja tapahtumia tukihenkilöille ja tuettaville. (Lavonen-Niinistö 2014.)

Tukihenkilöiden täydennyskoulutuksen järjestää tukihenkilötoiminnan ohjaaja tukihenkilöiden toiveista ja tarpeista lähtien. Kuten tukihenkilöiden peruskoulutus, myös täydennyskoulutus on osallistujille ilmaista. Täydennyskoulutus antaa tukihenkilöille mahdollisuuden saada lisää tietoa heitä kiinnostavista ajankohtaisista asioista ja tarjoaa lisää työkaluja tukihenkilötoimintaan. (Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi 2011, 22.) Lavonen-Niinistö (2014) kertoo, että Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää täydennyskoulutusta tukihenkilöille pari kertaa vuodessa. Tukihenkilöiden toiveesta on järjestetty täydennyskoulutusta mm. lasten ja nuorten mielenterveysongelmista sekä ADHD:sta.

Edellä mainittujen lisäksi tärkeä osa tukihenkilöiden ammatillista ohjausta on myös tukihenkilöiden kiittäminen. Kiittämistä voi olla esimerkiksi palautteen ja arvostuksen antaminen tukihenkilöille sekä virkistystoiminta ja erilaiset ansiomerkit (kuvio 3). Lavonen-Niinistön (2014) mukaan tukihenkilöitä kiitetään erilaisilla virkistäytymisillä, esimerkiksi pikkujouluilla ja keväisin kesäkauden avajaisilla. Kiittäminen motivoi tukihenkilöitä ja luo yhteisöllisyyttä tukihenkilöiden välille.

5 Aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia

Lastensuojelun avohuollosta on tehty tutkimuksia vähän verrattuna esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollosta tehtyihin tutkimuksiin. Lastensuojelun avohuollon perheyötä on tutkittu, mutta muiden avohuollon tukitoimien (esim. tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta) tutkimus puuttuu lähes kokonaan. (Eronen 2007, 27.) Lasten osallisuudesta lastensuojelussa on vähän tutkimuksia verraten esimerkiksi varhaiskasvatus- ja perusopetus-sektorilla tehtyihin tutkimuksiin. Seuraavaksi esitellään aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka liittyvät lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoimintaan sekä osallisuuteen.

Hämäläinen (2013) on opinnäytetyössään tutkinut lasten ja nuorten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta Varsinais-Suomessa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaisia kokemuksia lapsilla ja nuorilla tukihenkilötoiminnasta oli, sekä saada tietoa ja kehittämisideoita tukihenkilötoiminnan myötä parantuneista asioista. Tutkimustulosten mukaan tukihenkilötoiminta on koettu hyvänä tukimuotona ja tukihenkilö oli vaikuttanut myönteisesti tuettavien elämänlaatuun. Tutkimukseen osallistuneiden kokemusten mukaan myös osallisuus toteutui hyvin heidän tukisuhteessaan.

Myös Rantanen (2010) on käsitellyt pro gradu-tutkielmassaan nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnasta. Tutkimuksessa haluttiin selvittää millaisia mielikuvia nuorilla on ollut tukihenkilötoiminnasta ennen toiminnan alkua, millaisia kokemuksia heillä on tukihenkilötoiminnasta sekä millainen merkitys toiminnalla on heille. Tulosten perusteella Rantanen (2010) on tehnyt päätelmän, että kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat hyötäneet jollain tapaa tukihenkilöstä, ja olivat myös pääosin tyytyväisiä toimintaan.

Rantanen (2011) on tutkinut opinnäytetyössään SATUKE-hankkeen puitteissa lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten tukisuhteessa toteutuu lasten osallisuus heitä koskevissa asioissa, ja miten tukihenkilötoimintaa voidaan hyödyntää lapsen sosiaalisessa kuntoutuksessa. Haastateltavien lasten kokemusten perusteella Rantanen (2011) on tehnyt johtopäätöksen, että tukihenkilö huomioi lapsen mielipiteen tukisuhdeprosessissa ja että toiminta vahvistaa lasten itsetuntoa ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto yhteistyökumppaneineen on toteuttanut vuonna 2011 Uskomme Sinuun – Usko sinäkin”-kiertueen lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten parissa. Johtopäätöksenä kiertueesta on julkaistu vuonna ”Suojele unelmia, vaali toivoa - Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi”-raportin. Yhtenä kiertueen keskeisimmistä teemoista oli nuorten oikeus osallistua omaan elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. Nuoret itse määrittelivät osallisuuden kuulluksi tulemisena ja todeksi ottamisena. Nuoren lähellä olevan aikuisen tulee osoittaa olevansa kiinnostunut nuoren mielipiteistä ja arvostaa niitä. Kokemukset

osallisuudesta vaihtelivat nuorten keskuudessa paljon. Parhaiten osallisuus toteutui niiden nuorten kohdalla, joiden sosiaalityöntekijä oli pysynyt pitkään samana ja/tai joiden sijaishuoltopaikka tuki nuorten osallisuutta. Erityisesti sijaishuoltopaikkojen valinta ja vaihtuminen oli asia, joissa nuoret kokivat jääneensä ulkopuolelle eikä heidän mielipidettään kuunneltu. Yhteenvedona raportissa todetaan, että erityistä huomiota tulisi kiinnittää sosiaalityöntekijän tavoitettavuuteen ja vaihtuvuuteen sekä vuorovaikutuksen säännöllisyyteen ja päätösten perusteluihin. (”Suojele unelmia, vaali toivoa”. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. 2012, 32–33.)

Osana Lastensuojelunkehittämishjelmaa Ensi- ja turvakotien liitto on vuonna 2008 toteuttanut Mitä mieltä? Mitä mieltä! -hankkeen jonka tavoitteena oli kokeilla miten lastensuojelun asiakkaina olevien lasten ja nuorten osallisuutta lastensuojelun kehittämisessä voidaan vahvistaa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää mitä lapset ja nuoret ajattelevat tämänhetkisistä lastensuojelun työkäytännöistä ja millaisia asioita he muuttaisivat niiden tiimoilta. Erityisen kiinnostuneita oltiin alkuselvittelystä ja työskentelyn käynnistymisestä lastensuojelun avohuollossa. Menetelmänä hankkeessa käytettiin fokusryhmäkeskustelua, jossa käsiteltiin lastensuojelun avohuollon työskentelytapoja ja osallistujien näkemyksiä niistä kehyskertomuksen avulla. Hankkeen tuloksena todettiin, että lastensuojelusta voidaan keskustella lasten ja nuorten kanssa niin yleisellä kuin käytännönkin tasolla. Asiakkaana olevat ja olleet lapset ja nuoret ovat valmiita jakamaan omia ajatuksiaan, kokemuksiaan ja mielipiteitään, kun löytyy niistä kiinnostunut aikuinen. (Oranen 2008.)

6 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tarkoitusta ja tutkimuskysymyksiä sekä tutkimuksen aineistonkeruu- ja analyysimenetelmää. Luvun lopussa pohditaan tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä seikkoja.

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöllä oli kaksi tavoitetta. Ensimmäinen tavoite oli selvittää millaisia kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa mukana olevilla alakouluikäisillä lapsilla on osallisuudesta. Toiseksi, opinnäytetyössä oli tarkoituksena tuottaa tukihenkilötoiminnassa toteutuvasta osallisuudesta sellaista tietoa, mitä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri voi hyödyntää tukihenkilöiden koulutuksen ja ammatillisen ohjaamisen kehittämisessä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat

1. Millaisia kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa mukana olevilla alakouluikäisillä lapsilla on osallisuudesta?
2. Mitkä osallisuuden ilmentymät ovat lasten näkökulmasta tärkeimpiä?
3. Millaisia vaikutusmahdollisuuksia lapsilla on tukihenkilötoiminnassa?

6.2 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui kahdeksan 8-12-vuotiasta lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa mukana olevaa lasta. Alun perin tutkimukseen osallistujien ikähaarukaksi oli suunniteltu 5-10-vuotiaat lapset, koska tutkimus haluttiin tehdä nimenomaan lapsille eikä nuorille. Alle kouluikäisiä lapsia on kuitenkin tukihenkilötoiminnassa mukana suhteellisen vähän, ja siksi yhdessä Mannerheimin lastensuojeluliiton tukihenkilötoiminnan ohjaajan kanssa haastateltavien yläikäraja päätettiin nostaa 12 vuoteen. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilötoiminnan ohjaaja valitsi keskustelumme perusteella tuettavista sellaiset lapset, jotka olisivat ikänsä puolesta sopivia osallistumaan tutkimukseen. Näiden lasten perheille lähetettiin postitse saatekirjeet helmikuussa 2014 (liite 1), joissa kerrottiin tutkimuksesta ja tiedusteltiin lapsen mahdollisuutta osallistua tutkimukseen. Kirje lähetettiin yhteensä 13 perheelle. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilötoiminnan ohjaaja soitti tämän jälkeen kirjeen saaneille perheille, ja kysyi ha-

lukkuutta osallistua tutkimukseen. Lupa pyydettiin sekä vanhemmalta että lapselta. Mikäli perhe antoi luvan tutkimukseen, pyydettiin perheeltä lupa välittää heidän yhteystietonsa tutkimuksen tekijälle. Tutkimuksen tekijä otti yhteyttä perheeseen ja sopi heidän kanssaan haastatteluajan. Haastattelut toteutettiin perheiden toiveen mukaan heidän kotonaan. Haastattelulupia saatiin yhteensä yhdeksän, joista yksi haastattelu peruuntui. Näin ollen lopullinen tutkimukseen osallistujien määrä oli kahdeksan. Kirjallinen haastattelulupa (liite 2) huoltajalta pyydettiin vielä ennen haastattelua ja toinen kopio luvasta jätettiin perheelle, jotta tutkimukseen osallistumisen suhteen ei jäisi epäselvyyksiä perheelle eikä tutkijalle. Haastattelut toteutettiin helmi- ja maaliskuun aikana 2014.

Osallistujien hankkiminen tutkimukseen toteutettiin edellä mainitulla tavalla, jotta vain tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys paljastuisi tutkimuksen tekijälle, ja muiden asiakkaiden asiakkuus ja henkilöllisyys pysyisi salattuna. Ennen tutkimuksen aloitusta tutkimusta varten haettiin tutkimuslupa (liite 6) Jyväskylän kaupungin sosiaalipalveluiden vastualuejohtajalta, sillä haastateltavat ovat kaupungin lastensuojelun asiakkaita. Vaikka tukihenkilötoiminta on päätetty ostaa Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiriltä ostopalvelusopimuksena, on viimeinen vastuu toiminnasta kaupungilla, jonka vastuulla palvelutuotanto on.

Tutkimusotteena tässä tutkimuksessa oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska tutkittava näkökulma oli lasten kokemukset osallisuudesta tukihenkilötoiminnasta ja näiden perusteella toiminnan kehittäminen. Yksinkertaisimmillaan kvalitatiivinen tutkimus on aineiston ja analyysin muodon kuvaamista ei-numeraalisesti eli ei-määrällisesti. Raja kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen välillä ei välttämättä ole aina selkeä, sillä esimerkiksi haastattelua voidaan käyttää niin laadullisesti kuin määrällisestikin. (Eskola & Suoranta 1998, 13.) Keyn (1997) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on tuottaa syvällisempää ja kokonaisvaltaisempaa tietoa, jonka avulla pyritään näkemään tilanteen koko kuva.

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein aineistonkeruumenetelmänä haastattelua. Haastattelun etu aineistonkeruumenetelmänä on etenkin sen joustavuus. Tutkija kohtaa tutkimukseen osallistujan yksilöllisesti ja haastattelussa on mahdollista mm.

toistaa tai tarkentaa kysymystä, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelussa etuna on myös se, että haastattelusta sovitaan henkilökohtaisesti, jonka vuoksi tutkimukseen osallistuja harvemmin kieltäytyy haastattelusta tai sen käytöstä tutkimuksessa. Haastattelun heikkous aineistonkeruumenetelmänä on kuitenkin siinä, että se vie paljon aikaa ja on kyselyä kalliimpi muoto. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 73–74.)

Opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttämällä. Puolistrukturoidusta haastattelusta ei ole olemassa yhtä määritelmää, vaan erilaisia määritelmiä on useita. Eskola ja Suoranta (1998, 86) kirjoittavat, että puolistrukturoiduissa haastatteluissa on kaikille haastateltaville samat kysymykset, mutta haastateltavat voivat vastata omin sanoin, eikä vastauksia ole sidottu vastausvaihtoehtoihin. Puolistrukturoituja menetelmiä käytettäessä ominaista on se, että haastattelussa on lyöty lukkoon jokin näkökohta, mutta muuten haastattelu etenee vapaasti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.)

Teemahaastattelussa haastattelu kohdentuu tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat ja heidän omat kokemuksensa ja merkityksensä asioille ovat oleellisia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Tässä tutkimuksessa haastatteluiden yhteinen teema oli lasten osallisuus tukihenkilötoiminnassa. Haastattelurungossa (liite 3) kysymykset oli jaettu kolmeen pääteemaan: tukisuhteen alku, tukisuhde nyt ja tukisuhteen merkitys. Kysymyksiä oli yhteensä 20. Kysymykset toimivat haastatteluissa runkona, jonka pohjalta tein tarvittaessa myös tarkentavia kysymyksiä. Kysymysten lisäksi haastattelussa toimi joidenkin kysymysten kohdalla apuna hymynaama-asteikko (liite 4), jota käytettiin konkretisoimaan ja havainnollistamaan lasten tunteita ja ajatuksia. Haastattelut nauhoitettiin, jotta tulokset olisi helpompi analysoida.

Tutkimusmenetelmäksi valittiin lasten haastattelu, sillä tavoitteena oli saada lasten ääni ja kokemukset kuuluviin tutkimuksessa. Alasuutari (2005, 145) toteaaakin, että kiinnostus lasten kvalitatiiviseen haastatteluun on viime vuosikymmeninä lisääntynyt, sillä sen katsotaan mahdollistavan lasten näkökulman esiintuomisen uudella tavalla. Tutkimusmenetelmänä lasten haastattelu luo tutkijalle toisenlaisia haasteita.

Tiedonkeruun on oltava joustavaa ja tutkijan on kyettävä mukauttamaan ja tasapainottelemaan haastattelua lapsen ominaispiirteiden, kuten iän ja temperamentin perusteella. Tällä tavoin mahdollistetaan lasten yksilöllisten kokemusten ja ajatusten parempi havainnointi. (Helavirta 2007, 638.)

Lasten erilaisten temperamenttipiirteiden sekä iän huomioiminen korostui myös tämän tutkimuksen kohdalla. Ennen varsinaisen haastattelun alkua kyseltiin ns. lämmittelykysymyksiä liittyen esimerkiksi kouluun, harrastuksiin ja kuluneeseen päivään. Lämmittelykysymysten avulla pyrittiin tuomaan haastattelutilanne rennommaksi. Jos lapsi tuntui olevan hiljaisempi ja ujompi, juteltiin lämmittelykysymysten avulla pidempään aivan tavallisista asioista, ennen kuin mentiin itse haastattelun pariin. Myös kysymyksiä kysyttäessä lasten erilaiset temperamentit huomioitiin. Osa lapsista vastasi kysymyksiin laveasti ja kysyi itse tarkennusta, jos ei ymmärtänyt kysymystä täysin. Jos lapsi oli hiljaisempi, ja kysymyksiin vastaaminen oli vaikeampaa, kysyttiin enemmän tarkentavia kysymyksiä. Haastattelussa pyrittiin kuitenkin siihen, että lapsia ei johdateltu kysymyksissä. Mikäli lapsi ei tuottanut aiheesta enempää tarkentavien kysymysten jälkeen, siirryttiin seuraavaan aiheeseen.

Perheet saivat itse valita toteutetaanko haastattelu heidän kotonaan vai Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin toimistolla. Kaikki perheet halusivat tehdä haastattelut kotona. Haastateltava on kodissa omassa tutussa ympäristössään, jonka vuoksi kodin ajateltiin olevan lapselle mieluisa paikka haastattelulle. Tutkijalle kodissa tapahtuva haastattelu asettaa erilaiset lähtökohdat kuin esimerkiksi toimistossa tapahtuva haastattelu. Tutkija ei lähtökohtaisesti voi päättää millainen asetelma haastattelulle on kodissa mahdollista, missä haastattelu tapahtuu ja keitä siinä on läsnä. Haastattelussa toimitaan kodin säännöillä. (Helavirta 2007, 634.) Kotona haastattelut pyrittiin tekemään niin, että paikalla olisi ollut haastateltava lapsi ja haastattelija, mutta osassa haastatteluista paikalla tai haastattelupaikan läheisyydessä oli myös joku muu. Osa lapsista ilmaisi itsenäisesti haluavansa olla haastattelun ajan kahdestaan haastattelijan kanssa. Ilmapiiri kaikissa haastatteluissa oli tutkijan näkökulmasta hyvä ja avoin, ja lapset olivat rennonoloisia haastattelutilanteissa, erityisesti haastattelun edetessä.

6.3 Tutkimusaineiston analysointi

Ennen aineiston analyysin aloittamista nauhoitetut haastattelut purettiin puhtaaksi kirjoittamalla eli litteroimalla. Aineiston analyysin kannalta litterointi ei ole välttämättöntä, vaan tutkija voi halutessaan tehdä päätelmät myös nauhalta. Myöskään litteroinnin tarkkuudesta ei ole olemassa suoria ohjeita, vaan sen yksityiskohtaisuus riippuu tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta. Erityisesti pitkien haastattelujen litteroiminen sanasta sanaan on aikaa vievää ja yhden tunnin haastattelun litterointi voi viedä jopa 4-6 tuntia. (Hirsjärvi & Hurme 2002, 139–140.) Tässä tutkimuksessa litterointi suoritettiin, jotta aineiston analyysi teemoittelun avulla olisi helpompaa. Litterointi pyrittiin suorittamaan mahdollisimman tarkasti, eli aineistosta ei tehty valintaa purkuvaiheessa, vaan haastattelut kirjattiin kokonaisuudessaan sanasta sanaan. Litteroitua aineistoa syntyi kokonaisuudessaan 29 sivua.

Kun aineisto on litteroitu, se puretaan. Teemahaastattelulla kerätty aineisto voidaan purkaa kolmella eri tavalla. Tutkija voi käyttää aineiston purkuun tekstianalyysiohjelmaa, joka kerää samaa aihealuetta koskevat vastaukset yhdeksi kokonaisuudeksi. Tietokonetta voi käyttää purussa myös ilman tekstianalyysiohjelmaa tekstinkäsittelyohjelman etsi-toiminnon avulla teemoja etsimällä ja yhdistelemällä niitä leikkaaliimaa-periaatteella. Kolmas menetelmä aineiston purkuun on merkintäkorttimenetelmä, jossa samalle kortille kerätään saman haastateltavan samaa teemaa koskevat vastaukset. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 141–142.) Tässä tutkimuksessa aineisto purettiin litteroinnin jälkeen merkintäkortteja käyttämällä. Samaa teemaa koskevat vastaukset purettiin samalle kortille ja haastateltavat koodattiin numeroin, jotta haastateltavien vastaukset oli mahdollista erottaa. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi lainatuissa sitaateissa on käytetty vain haastateltavien numerointia ilman sukupuolen tai iän paljastamista.

Ennen aineiston analyysin aloittamista on tärkeää tutustua purettuun aineistoon kunnolla. Aineisto on syytä lukea useampaan kertaan, sillä lukemisella pyritään saamaan ymmärrystä analyysin tekoa varten. Aineistoon tutustuessa tutkija voi esittää aineiston kautta erilaisia kysymyksiä (esim. Kuka? Miksi? Mikä? Milloin?), tai tarkas-

tella aineistoa erilaisten teemojen, kuten olosuhteiden, prosessien, tapahtumien tai määrittelyn kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143.)

Kun aineistoon on huolella tutustuttu, alkaa analyysivaihe. Laadullisen analyysin tavoitteena on tuoda aineistoon selkeyttä ja sitä kautta antaa uutta tietoa asiasta, jota tutkitaan. Olennaista analyysissa on tiivistää aineisto niin, että sen antamat tulokset eivät häviä. Tavoitteena siis on, että hajanaisesta ja runsaasta aineistosta poimitaan sen antama informaatio. (Eskola & Suoranta 1998, 137.) Analyysissa mennään aineiston kokonaisuudesta aineiston osiin, luokitellaan ja eritellään aineistoa ja yhdistetään luokkia. Seuraava vaihe on synteesi, jossa pyrkimyksenä on luoda kokonaiskuva sekä tehdä aineistosta tulkintoja ja esittää aineisto uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143–144.) Tässä tutkimuksessa analyysi aloitettiin etsimällä haastatteluvastauksista asioita, jotka vastaisivat tutkimuskysymyksiin ja teoriapohjaan. Nämä teemat erotettiin toisistaan erivärisiä värikyniä käyttämällä. Kun aihepiirit alkoivat hahmottua, koottiin niistä yhtenäisiä teemoja joiden kautta analyysia voitiin lähteä tekemään. Teemoiksi muodostuivat lapsen osallisuus toiminnan alussa, lapsen mahdollisuudet vaikuttaa toimintaan sekä tukihenkilötoiminnan mielekkyys. Pohjana teemojen poimimiselle toimi tässä tapauksessa haastattelulomake.

Analyysiin oman haasteensa tässä tutkimuksessa toi tutkimusmenetelmänä lasten haastattelu, sillä lasten tapa tuottaa puhetta on usein rönsyilevää ja asiasta toiseen hyppivää. Helavirta (2007, 633) kirjoittaa samasta aiheesta artikkelissaan, ja toteaa haasteeksi myös sen, että lapset eivät puheessaan juurikaan selitä ajatuksen kulkua asiasta toiseen (esim. ”siitäpä tulikin mieleeni”, ”muistin juuri”), vaan vaihtavat ikään kuin lennossa ajatuksen toiseen. Näin ollen analyysin ja johtopäätösten tekeminen lasten vastauksista saattaa olla haastavaa.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin käytetään reliabiliteetin ja validiteetin mittaamista. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. Reliabelius voidaan todeta niin, että jos sama tutkimus toistettaisiin, saataisiin sama tulos. Toinen tapa reliabeliuden todentamiseen on se, että kaksi tutkijaa päätyy

samaan tulokseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216.) Tutkimuksen vaiheet on pyritty kuvailemaan mahdollisimman tarkasti, jotta samantyyppinen tutkimus olisi mahdollista toteuttaa reliabiliteetin toteamiseksi. Vertailuja toisten tekemiin tutkimuksiin on pyritty tekemään luvussa 5 *Aikaisempia tutkimuksia samasta aiheesta*.

Validi tutkimus on sellainen, jossa tutkimusmenetelmä mittaa juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2004, 216). Tutkimuksen luotettavuuteen kuuluu myös kattava ja luotettava selitys aineiston kokoamisesta, analyysistä ja tutkimustuloksista (Tuomi & Sarajärvi 2012, 141). Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia tukihenkilötoiminnassa mukana olevilla lapsilla on osallisuudesta. Tällä tavoin haluttiin saada tietoa, jonka avulla pystytään kehittämään tukihenkilökoulutusta ja tukihenkilöiden ohjaamista. Aineiston keruumenetelmä, aineiston analyysitapa sekä tutkimustulokset on pyritty esittelemään mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimustulosten esittelyssä on käytetty suoria sitaatteja haastatteluista, jolla pyritään lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Myös sitaatit on pyritty keräämään mahdollisimman monilta eri vastaajilta. Haastatteluissa kysymykset aseteltiin niin, että lapsia ei johdateltu vastaamaan tietyllä tavalla, jotta lasten vastaukset olisivat mahdollisimman autenttisia ja luotettavia tutkimuksen kannalta. Erityisesti ujojen lasten kohdalla tämä on kuitenkin haastavaa, sillä tarkentavat kysymykset menevät helposti johdatteleviksi. Lapsilta ei kuitenkaan yritetty poimia tietoa enempää kuin mitä he itsenäisesti tuottivat. Haastattelut nauhoitettiin, jotta tutkimustulosten tarkastelu olisi mahdollista tehdä haastateltavien alkuperäisistä vastauksista.

Tutkimuksen validiutta voidaan tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita eri menetelmiä (Hirsjärvi ym. 2004, 218). Tässä tutkimuksessa lisämenetelmänä olisi voinut olla esimerkiksi kysely tukihenkilöille, mutta valitettavasti se ei ollut opinnäytetyön aikataulun ja laajuuden puitteissa mahdollista. Lisäksi validiutta lisää useamman tutkijan osallistuminen prosessiin (Hirsjärvi ym. 2004, 218). Tulee siis huomioida, että tutkimuksen toteuttamiseen tai tulosten analysointiin ei ole lisäksi osallistunut muita tutkijoita. Tämä voi vaikuttaa tutkimuksessa näkökulman laajuuteen.

Tutkimuksen eettisyyden arviointiin kuuluu arviointi siitä, kuinka tutkimuksessa on toteutettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Esimerkiksi yleinen huolellisuus ja tarkkuus,

avoimuus tutkimuksen toteuttamisesta, rehellisyys, muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen sekä tutkimuksen asiallinen suunnittelu, toteutus ja raportointi ovat osa hyvän tieteellisen käytännön toteuttamista. (Kuula 2006, 124.) Olennainen osa hyvää tieteellistä käytäntöä on myös tutkittavien yksityisyyden kunnioittaminen ja asianmukaisen suostumuksen saaminen tutkimukseen osallistuvilta ihmisiltä. (Hirsjärvi ym. 2004, 26.)

Hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkittavien yksityisyyden suojaamista pyrittiin noudattamaan tarkasti kaikissa tämän tutkimuksen vaiheissa. Ennen tutkimuksen aloittamista haettiin tutkimuslupa Jyväskylän kaupungilta. Lisäksi opinnäytetyöstä tehtiin tutkimussuunnitelma, jonka opinnäytetyön ohjaaja hyväksyi. Saatekirjeen ja kysymyksen tutkimukseen osallistumisesta lähetti Mannerheimin Lastensuojeluliiton tukihenkilötoiminnan ohjaaja, jotta tukihenkilötoiminnassa mukana olevien henkilöllisyys ei paljastuisi tutkijalle ennen suostumuksen saamista. Saatekirjeessä tuotiin ilmi tutkimuksessa säilytettävä anonymiteetti ja lisäksi se, että tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Erityisen tärkeää tämän tutkimuksen eettisyyden tarkastelussa on se seikka, että tutkimukseen osallistujat olivat lapsia. Tutkimukseen osallistuvilta lapsilta pyydettiin suullinen ja heidän huoltajiltaan kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiselle. Lisäksi anonymiteetin säilyttämiseen on kiinnitetty erityistä huomiota mm. sitaattien valitsemisessa.

Tutkimusaineistoa on käsitelty tutkimuksen aikana ainoastaan opinnäytetyön tekijä, ja se hävitetään välittömästi tutkimuksen valmistuttua. Tutkimustuloksissa kaikki mahdollinen haastateltavien tunnistettavuus on pyritty hävittämään, ja tämän vuoksi esimerkiksi käytetyt sitaatit on koodattu vain H (haastateltava) -kirjaimella ja numerolla. Tällä tavoin on kuitenkin pyritty osoittamaan, että sitaatteja on poimittu eri haastateltavilta, mikä lisää myös osaltaan raportoinnin tarkkuutta ja luotettavuutta.

7 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset on jaettu kolmeen pääteemaan, jotka ovat lapsen osallisuus ennen toimintaa ja toiminnan alussa, lapsen mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja tukihenkilötoiminnan mielekkäisyys. Luvun alussa on esitelty haastateltavien taustatiedot.

7.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastatteluun osallistui kahdeksan 8-12-vuotiasta lasta. Haastateltavista kaksi oli tyttöjä ja loput kuusi poikia. Haastateltavien tukisuhteen kesto vaihteli. Pisin tukisuhte oli 4 vuotta, lyhyin alle vuoden. Haastatteluun osallistui myös sisarusia, joilla oli omat tukihenkilöt, jota he yleensä tapasivat yhtä aikaa. Kahdella haastateltavalla oli juuri alkanut uusi tukisuhte. Tämän vuoksi haastattelussa keskityttiin vanhaan, puoli vuotta sitten päättyneeseen tukisuhteeseen. Lainauksissa haastateltavat (H) on eritelty toisistaan numeroin. Tarkemmin lainauksia ei identifioitu, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyisi.

7.2 Lapsen osallisuus ennen toimintaa ja toiminnan alussa

Kysyttäessä lasten osallisuutta ennen toiminnan alkamista haluttiin selvittää miten lapsille kerrottiin tukihenkilötoiminnasta ja halusivatko lapset tukihenkilön. Sen sijaan itse tukihenkilön valinnasta lapsilta ei kysytty, sillä Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilötoiminnan ohjaajan mukaan lapsilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa tukihenkilön valintaan (Lavonen-Niinistö 2014).

Kaikki haastateltavat kertoivat, että he olivat saaneet tietää tukihenkilötoiminnasta heidän huoltajaltaan. Haastateltavista kaikki kertoivat, että olivat itse halunneet tukihenkilön. Lasten tunteita ennen tukihenkilötoimintaa kysyttiin hymynaamaasteikkoa apuna käyttäen (liite 3). Kolme lasta vastasi numeron yksi (hyvin iloinen) saadessaan kuulla tukihenkilöstä, kolme valitsi numeron kaksi (vähän iloinen) ja yksi haastateltava vastasi kolme (en osaa sanoa). Yksi haastateltavista ei osannut valita mitään hymynaamoista, koska ei muistanut. Odotukset tukihenkilötoiminnasta ennen toiminnan alkua olivat kaikilla olleet positiivisia.

”No mä ajattelin et sen kanssa vois tehdä kaikkee kivaa, et se veis mua vaikka kalaan ja näin” (H5)

”—että mentäis uimaan ja kaikkee oltais, olis kivaa ja kaikkee muuta.” (H2)

Kolme haasteltavaa sanoi, että heille kerrottiin miksi he saivat tukihenkilön. Neljälle lapselle ei ollut kerrottu syytä toiminnan alkamiselle. Yksi haasteltava ei muistanut. Haastattelussa ei tullut kenenkään lapsen kohdalla ilmi miksi tukisuhde oli päätetty aloittaa.

”Ei kerrottu että miks.. Kerrottiin vaa et sen kaa voi tehdä kaikkee ja tällasta” (H2)

Haastateltavilta kysyttiin heidän tunteitaan myös ensimmäisen tapaamisen jälkeen hymynaamoja apuna käyttäen. Neljä lasta valitsi numeron yksi (hyvin iloinen) kuvaamaan ensimmäistä tapaamista tukihenkilön kanssa, kaksi numeron kaksi (vähän iloinen) ja yksi numeron 3 (en osaa sanoa). Yksi haastateltavista ei osannut vastata, sillä ei muistanut.

7.3 Lapsen mahdollisuudet vaikuttaa toimintaan

Haastateltavilta kysyttiin heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa tapaamisten määrään, keston sekä siihen, mitä tukihenkilön kanssa tehdään.

7.3.1 Tapaamisten määrä ja kesto

Haastateltavat tapasivat tukihenkilöitä noin 1-3 kertaa kuukaudessa. Suurin osa kertoi tapaamisvälien vaihtelevan tukihenkilön tilanteen mukaan. Kaikkien haastateltavien tapauksessa tapaamisen ajankohdat tukihenkilön kanssa sopi huoltaja. Yksi haastateltava kertoi tapaamisten määrän olevan sopiva, muut sanoivat että haluaisivat tavata tukihenkilöä useammin.

”On se silleen ihan sopiva mutta, no kyllä ois kivempi tavata enemmän. Tai ainaki se kaks kertaa kuussa ois, että ainaki silleen tapais. Mut sitte joskus vois vaikka kerran viikossaki tavata” (H4)

”Me tavattii ihan tosi harvoin, ehkä kerran kuukaudessa. Nii mä oisin halunnu nähä enemmän kyllä, ja no sit se lopetti ja nyt on nää uudet nii niitä haluais nähä kyllä

enemmän” (H2)

Tapaamisten kesto vaihteli kahdesta tunnista yön yli kestäviin tapaamisiin. Lavonen-Niinistön (2014) mukaan suositeltu tapaamisen kesto on 2-3 tuntia ja erikseen sovitusti voi satunnaisesti olla esimerkiksi yön yli kestäviä tapaamisia. Pääasiassa haastateltavat olivat tyytyväisiä tapaamisten keston. Yksikään haastateltava ei toivonut lyhyempiä tapaamisia. Kolme lasta sanoi, että joskus tapaamiset voisivat kestää pidempään. Kolme haastateltavaa toivoi, että yön yli kestäviä tapaamisia voisi olla enemmän.

”Ne on ihan parhaita ku ollaan siellä yötä. Että niitä vois kyllä olla enemmänki kyllä.” (H5)

”No on se silleen ihan sopiva aika mut ehkä vähän enemmän vois joskus olla pidempään.. Mut pitää sit valmistautua kouluunkin jos se on vaikka sunnuntai” (H8)

”Lyhyempi ois ainaki huono” (H7)

7.3.2 Tapaamisten sisältö

Kysyttäessä millaisia asioita haastateltavat tekevät tukihenkilön kanssa, vastausten kirjo oli laaja. Erilaisia vastauksia olivat mm. leipominen, kalastus, jääkiekko-ottelussa käyminen, elokuvissa käyminen sekä ajan viettäminen tukihenkilön kotona. Pääasiassa haastateltavat kertoivat tekemisen olevan vaihtelevaa, yhdellä haastateltavalla tapaamiset toistuivat samankaltaisina. Kaikki haastateltavat kertoivat, että toimintaa suunnitellaan tukihenkilön kanssa yhdessä. Neljä lasta kertoi lisäksi, että osan tapaamisista tukihenkilö on suunnitellut valmiiksi. Yksi haastateltavista ei osannut vastata kysymykseen, koska tapaamiset toistuivat samanlaisina.

”Suunnitella yhessä, tai no sitte joskus ne sopi ite, että se oli niinku yllätys” (H3)

”No kyllä me aina välillä suunnitellaan yhdessäki että mitä me seuraavalla kerralla tehdään.. Joskus se (tukihenkilö) on suunnitellu valmiiks tai sillee” (H8)

Haastattelussa kysyttiin kuka tekee lopullisen päätöksen siitä, mitä tapaamiskerralla tehdään. Haastateltavat kertoivat, että päättävät yhdessä tukihenkilön kanssa. Viisi haastateltavaa sanoi, että lapsen mielipiteellä on asiassa suurempi painoarvo. Yhden haastateltavan mukaan päätökset tehdään yleensä yhdessä, mutta joskus tukihenkilö on tehnyt päätöksen jo valmiiksi.

”No enemmän ne kyllä kuuntelee meidän toiveita” (H4)

”No lapset kyllä päättää!” (H3)

”No jos me ollaan vaikka menossa, niin sitte ne kysyy että mennäänkö uimaan ja sit jos kaikki haluaa mennä uimaan nii sit mennään uimaan - - niin, tai sit ne on jo päättäny et me mennään uimaan” (H2)

Haastateltavista kuusi kertoi, että ovat itse ehdottaneet tukihenkilölle toiminnan sisältöä. Kaksi haastateltava koki, että tukihenkilö on parempi ehdottamaan tekemistä. Haastateltavien mukaan heidän ehdotuksensa ovat toteutuneet mahdollisuuksien mukaan.

”En mä oo oikein ehottanu silleen.. Mä oon vähän huono keksimään” (H1)

”No mä oon oikeestaan ehottanu kaikki ne mitä me ollaan tehty, paitsi (tukihenkilö) on ehottanu ehkä yhen” (H7)

”Yleensä ne kyllä kuuntelee ihan meidän ehotuksia, tai et ei ainakaan tuu mieleen mitää mikä ei olis käynny” (H6)

Haastattelussa kysyttiin myös onko tukihenkilölle helppo puhua ja minkälaisista asioista tukihenkilön kanssa jutellaan. Yksi osallisuuden ulottuvuuksista Thomasin (2002) mukaan on lapsen mahdollisuus ilmaista itseään ja saada myös tukea itsensä ilmaisuun (Thomas 2002, 175). Kaikkien haastateltavien mielestä tukihenkilölle oli helppo kertoa asioista. Juttelun aiheet olivat ihan tavallisia asioita koulusta, kavereis-

ta ja perheestä. Yksi haastateltava kertoi puhuvansa tukihenkilölle asioita, joita ei muille puhu.

”Ihan tavallisista me puhutaan, et miten menee ja silleen. Ne aina kyselee, että mitä meille kuuluu” (H6)

”No mä juttelen kyllä myös sellasista vähän salaisistakin asioista ja näin” (H2)

”Ihan kaikenlaista me jutellaan. Musta se on kivaa, ku se on sellanen vitsikäs ja sellanen hauska.” (H8)

7.4 Tukihenkilötoiminnan mielekkyys

Haastattelussa haluttiin selvittää myös kuinka mielekkäänä haastateltavat pitävät tukihenkilötoimintaa. Haastateltavilta kysyttiin millä mielellä he ovat tukihenkilöä tavatessaan ja tapaamisen jälkeen. Kysymyksessä käytettiin apuna viisiportaista hymynaama-asteikkoa (liite 3), jonka eri naamojen merkitykset käytiin läpi lapsen kanssa aina ennen kysymystä.

Haastateltavilta kysyttiin minkä hymynaamoista he valitsisivat, kun he ovat menossa tapaamaan tukihenkilöä. Kuusi haastateltavaa valitsi numeron 1 (hyvin iloinen) ja kaksi numeron kaksi (vähän iloinen). Yksi haastateltava kertoi, että aikaisemmin tapaamisten harventuessa vanhan tukihenkilön kanssa hän valitsisi numeron 4 tai 5 (surullinen tai hyvin surullinen). Uusien tukihenkilöiden kanssa hän valitsi numeron yksi. Kysyttäessä miksi haastateltavat valitsivat juuri kyseisen hymynaaman, vastaukset olivat moninaisia liittyen mielekkääseen tekemiseen, yksilölliseen huomiointiin sekä mukavaan tukihenkilöön. Surulliset hymiöt valinnut lapsi perusteli valintaansa sillä, että tukihenkilö tapasi häntä niin harvoin että koko toiminta tuntui ikävältä.

”No ku niitä oli niin mukava tavata, ku ne oli niin hauskoja” (H3)

”Se on ainaki erilaista ku kotona siellä. Kivaa aina” (H1)

”No ku ne uudet lupas et ne on meidän kaa paljon ja ne auttaa meitä” (H2)

Haastattelussa kysyttiin myös, millaisen hymynaaman haastateltavat valitsisivat, kun he tulevat kotiin tapaamisesta. Viisi haastateltavaa valitsi numeron 2 (vähän iloinen) ja kolme numeron kolme (en osaa sanoa). Syyksi kaikki haastateltavat kertoivat, että tapaamisessa on yleensä mukavaa ja sen loppu saattaa harmittaa.

”Ei oo kiva tulla sieltä kotiin ku on ollu niin kivaa” (H7)

”No kyllä mää oon ihan ilonen mutta ehkä ton kakkosen ottaisin. Ku harmittaa sit ku se loppuu” (H8)

Toiminnan mielekkyyttä haluttiin selvittää myös kysymällä lapsilta mitkä asiat tekevät heidän mielestään tukihenkilötoiminnasta mukavaa ja mitä he haluaisivat toiminnassa muuttaa. Haastateltavien vastaukset siihen, miksi tukihenkilötoiminta on heidän mielestään mukavaa, liittyivät samoihin asioihin kuin tapaamisten mielekkyydestä kysyttäessä. Mukavia asioita olivat mm. toiminnan monipuolisuus, tukihenkilön kanssa yhdessä vietetty aika sekä hyvä suhde tukihenkilöön. Myös Rantasen (2010) pro gradu –tutkielmassa mainittiin samoja seikkoja tukihenkilötoiminnan mielekkyyden suhteen.

”No voi tehdä sellasia juttuja mitä ei välten pysty niinku äitin kanssa. Se kalastus esimerkiksi [...] niin sit voi niiden kanssa käydä” (H4)

”No se on kivaa ku se on niinku mun kaveri tai sillee” (H1)

Suurin osa haastateltavista ei osannut sanoa millaisia asioita haluaisi tukihenkilötoiminnassa muuttaa. Muutostoiveet liittyivät tapaamisten keston ja tukisuhteen päättymiseen.

”No mä toivoisin että se olis edelleen mun tukihenkilö ja se näkis mua enemmän” (H2)

”No se yökyläily. Niin ois kyllä tosi kivaa, jos sitä sais olla enemmän. Kun sitä ei niin sais olla, mutta ku se on niin mukavaa” (H5)

Lisäksi haastateltavilta kysyttiin onko heidän mielestään tukisuhteen myötä heidän elämässään jokin asia muuttunut tai onko elämään tullut jotain lisää. Seitsemän haastateltavaa ei osannut sanoa tähän mitään erityistä asiaa. Yksi haastateltavista kertoi, että tukisuhteen päättymisen vuoksi hän oli ollut surullisempi kuin ennen.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

8.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia lastensuojelun avo-
huollon tukihenkilötoiminnassa olevilla lapsilla on osallisuudesta. Lisäksi selvitettiin millaisia vaikutusmahdollisuuksia lapsilla on tukihenkilötoiminnassa ja mitkä osallisuuden ilmentyvät ovat lasten näkökulmasta tärkeimpiä. Yhteenvedona tutkimustuloksista voidaan sanoa, että osallisuus toteutuu tukihenkilötoiminnassa parhaiten lasten mahdollisuutena vaikuttaa tukisuhteen sisältöön. Sen sijaan haasteita oli lasten osallisuuden toteutumisessa ennen toiminnan alkamista ja aivan toiminnan alussa erityisesti tiedon saannin suhteen, sillä suurin osa haastateltavista ei esimerkiksi tiennyt miksi saivat tukihenkilön.

Kaikkien haastateltavien odotukset tukihenkilösuhteesta olivat positiiviset. Tämä poikkeaa selvästi Rantasen (2010, 71) pro gradu -tutkielman tuloksista, joissa osalla nuorista oli ollut selvästi negatiiviset odotukset toimintaa kohtaan. Vain kolme haastateltavaa kahdeksasta kertoi, että heille kerrottiin miksi he saivat tukihenkilön. Tässä suhteessa lasten osallisuutta toiminnassa tulisi kehittää. Mahdollisuus saada tietoa on yksi Thomasin (2002) määrittelemistä osallisuuden ulottuvuuksista, joka on turvattu myös lastensuojelulaissa (L 417/2007, 5§ ja 8§) sekä lasten oikeuksien sopimuksessa (Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä 2011, 12. ja 13. artikla). Myös Rantanen (2011) on todennut opinnäytetyössään, että lapset saivat liian vähän tietoa tukihenkilötoiminnasta ennen toiminnan alkamista.

Yhtä lasta lukuun ottamatta kaikki lapset kokivat, että haluaisivat tavata tukihenkilöä useammin. Osa haastateltavista myös toivoi, että tapaamiset voisivat kestää hieman pidempään ja myös yön yli kestäviä tapaamisia toivottiin useammin. Kuten jo aiemmin mainittiin, suositus tapaamisten kestolle on noin 2-3 tuntia kerrallaan 1-2 kertaa kuukaudessa. Mitään erityistä syytä tälle suositukselle ei ole. Olisiko lasten kannalta parempi sopia tapaamisten kesto ja määrä aina yksilökohtaisesti tukisuhteelle, jotta mahdollistettaisiin myös lasten yksilöllisten toiveiden kuuntelu? Tukihenkilötoiminnassa tulee kuitenkin muistaa, että tukihenkilöt ovat vapaaehtoisia ja näin ollen toiminta on heille harrastus, jota he toteuttavat oman henkilökohtaisen elämänsä lähtökohdista.

Tukihenkilöiden vapaaehtoisuus asettaa haasteen toiminnalle osaltaan myös siitä näkökulmasta, että tuettavien kannalta tukihenkilön olisi paras sitoutua toimintaan mahdollisimman pitkäksi aikaa. Tutkimuksessa tuli ilmi että yhden haastateltavan kohdalla harvat tapaamiset tukihenkilön kanssa ja lopulta tukisuhteen loppu olivat aiheuttaneet lapselle surua ja pettymystä. Toive pidemmästä ja tiiviimmästä tukisuhteesta nousi esiin myös tukihenkilötoiminnan muutostoiveissa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston tekemässä selvityksessä samankaltaisia tuloksia saatiin nuorten osallisuuden parantamisesta nuorten toivoessa pidempiä ja vakaampia suhteita sosiaalityöntekijöihin ("Suojele unelmia, vaali toivoa". Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi 2012, 33). Tukihenkilökoulutuksessa onkin tärkeä korostaa sitä, että tukihenkilö on usein tuettavalle merkittävä ihminen jonka sitoutuminen toimintaan on äärimmäisen tärkeää. Toisaalta toiminnan alussa on myös tärkeää että tuettava ja tämän perhe tietävät, että tukihenkilö on vapaaehtoinen.

Tapaamisten sisältöön kaikki haastateltavat kokivat saaneensa vaikuttaa. Osa lapsista kertoi, että tapaamiset suunnitellaan aina tukihenkilön kanssa yhdessä. Kaikki lapsista kertoivat, että heidän ehdotuksensa ja mielipiteensä otetaan toiminnassa huomioon. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että tukisuhteen sisällössä lapsen mielipiteellä on suurempi vaikutus. Tulokset ovat yhteneväiset Rantasen (2011), Rantasen (2010) ja Hämäläisen (2013) kanssa. Haaste tukihenkilötoiminnassa ja lasten osallisuudessa saattaa muodostua sen suhteen, että viimeinen vastuu toiminnasta tulee

aina olla aikuisella. Pohdin missä menee osallisuuden ja liiallisen lapsen vastuuttamisen raja? Lapsi ei kuitenkaan voi yksin olla täysin vastuussa toiminnasta. Tukihenkilökoulutuksessa olisikin hyvä käydä läpi lapsen osallisuuden mahdollistamisen lisäksi myös sitä, että lapsella tulee olla turvallinen olo siitä, että aikuisilla on toiminnan aikana lopullinen vastuu siitä, mitä tehdään.

Tukihenkilötoiminnassa positiivisiksi asioiksi haastateltavat mainitsivat hyvän tukisuhteen sekä sen, että tukihenkilön kanssa voi tehdä sellaisia asioita mitä muuten ei tulisi tehtyä esimerkiksi vanhemman kanssa. Samoja tuloksia tukihenkilön mahdollistamasta erilaisesta toiminnasta ja tekemisestä sai myös Rantanen (2010) pro gradu tutkielmassaan.

Kaikki haastateltavat kokivat että tukihenkilön kanssa on helppo jutella ja tukihenkilölle on helppo ilmaista itseään. Kaikki kertoivat juttelevansa tukihenkilölle ihan tavallisista asioista ja lisäksi yksi haastateltavista ilmaisi kertovansa tukihenkilölle myös salaisia asioita. Lapsen kuulemista ja lapsen mielipiteen ilmaisua korostetaan osallisuuden olennaisena muotona useissa malleissa, artikkeleissa ja tutkimuksissa (esim. Thomas 2002, 175; Karlsson, Aalto & Hietanen 2011, 83–84). Lapsiasiavaltuutetun toimiston tiedotteessa korostetaan, että lapsen kuuleminen on muutakin kun lapsen mielipiteen selvittämistä. Lapsen tulee tulla kuulluksi jokapäiväisessä elämässä ja arjessa. (Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä 2009.) Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että tukihenkilötoiminnassa osallisuus toteutuu lapsen itseilmaisun ja kuulemisen kannalta hyvin. Tuloksista ilmenee, että tukihenkilötoiminnassa lapset saavat esittää mielipiteensä, mutta heitä kuullaan myös ihan tavallisissa arjen asioissa.

Tukihenkilötoiminnan mielekkyys tuli haastattelussa esille monella eri tavalla. Yleisesti ottaen haastateltavat olivat tyytyväisiä tukihenkilötoimintaan. Suurin osa haastateltavista valitsi hymynaamoista (liite 4) iloisimman (nro 1) kuvaamaan sitä, kun on menossa tapaamaan tukihenkilöä. Tällä perusteella voidaan todeta, että haastateltavat lapset pitävät tukihenkilötoimintaa hyvin mielekkäänä.

Tarkasteltaessa tutkimustuloksia tutkimuskysymysten kautta voidaan todeta, että lasten kokemukset osallisuudesta ovat monipuoliset. Lapsilla on mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnan sisältöön. Tapaamisten ajankohta, kesto ja määrä olivat kuitenkin jokaisen haastateltavan kohdalla enemmän lähtöisin aikuisista, ja lapsen vaikutusmahdollisuudet niiden suhteen ovat vähäiset. Lasten osallisuuskokemuksiin liittyi myös kokemus kuulluksi tulemisesta. Kaikki haastateltavista lapsista olivat sitä mieltä, että tukihenkilön kanssa on helppo ja mukava jutella, ja aiheet ovat ”ihan tavallisia asioita”.

Yksi tutkimuskysymyksistä oli ”Mitkä osallisuuden ilmentymät ovat lasten näkökulmasta tärkeimpiä?”. Haastattelussa kysymykseen ei tullut vastausta minkään yksittäisen kysymyksen kautta. Sen sijaan haastattelussa pyrittiin tutkimaan erilaisten osallisuuden ilmentymien toteutumista ja tätä kautta hakemaan vastausta tutkimuskysymykseen. Eri osallisuuden ilmentymät mitä haastattelun kautta käsiteltiin, olivat mahdollisuus saada tietoa, mahdollisuus esittää omia mielipiteitä, mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja mahdollisuus tulla kuulluksi. Näistä ilmentymistä heikoiten haastateltavien lasten kohdalla oli toteutunut mahdollisuus saada tietoa. Huolimatta siitä, että ennen toiminnan alkua lapset saivat toiminnasta heikosti tietoa, oli kaikilla lapsilla ollut positiivinen suhtautuminen toiminnan alkamiseen. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että heikko tiedonsaanti ja lapsen osallisuus toiminnan alussa ei suoraan vaikuttanut lapsen motivaatioon ja mielenkiintoon toimintaa kohtaan. Näin ollen voidaan todeta, että tämä osallisuuden ilmentymä ei ollut näiden lasten kohdalla tärkeimpiä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että tämä ei tarkoita sitä, että tätä osallisuutta lasten osallisuuden toteutumisesta ei pitäisi tulevaisuudessa pyrkiä parantamaan.

Haastatteluissa lapset toivat esille eniten tapaamisten sisältöön vaikuttamista sekä tapaamisten määrää. Lapset pitivät tärkeänä sitä, että saavat itse olla mukana päätämässä, mitä tapaamisissa tehdään. Yksi lapsi kertoi olleensa erittäin surullinen, kun tukihenkilö tapasi häntä harvoin. Myös muutostoiveissa nousi esiin tapaamisten sisältöön liittyen yökyläilyn mahdollisuus. Tulosten perusteella voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa eniten esille noussut osallisuuden ilmentymä lasten näkökulmasta on mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja sen sisältöön. On kuitenkin vaikeaa tehdä

yhtenäistä johtopäätöstä siitä, mikä on kaikille lapsille yhtenäisesti tärkein, sillä jokainen lapsi ja tukisuhde ovat yksilöllisiä. Lasten tarpeet tukisuhteessa voivat myös vaihdella ajoittain.

Yhtenä tutkimuksen tavoitteista oli tuottaa lasten osallisuudesta tietoa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirille tukihenkilökoulutuksen kehittämistä varten. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että osallisuus toteutuu tällä hetkellä lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa hyvin. Kehittämistarpeita löytyi ennen toiminnan alkua sekä tapaamisten määrään, keston ja sisältöön liittyen. Ennen toiminnan alkua tukihenkilöiden rooli on vielä kaukainen, joten silloin vastuu lapsen osallisuuden tukemisesta painottuu enemmän muille lasten kanssa toimiville aikuisille. Erityisesti koulutuksessa olisikin hyvä painottaa tukihenkilön roolia lapsen osallisuuden tukemisessa toiminnan sisällön ja tapaamisten suhteen. Toimintaa olisi jatkossa hyvä kehittää yhä enemmän siihen suuntaan, että lapsi saa osallistua myös tapaamisten ajankohdan, keston ja määrän suunnitteluun. Erityishuomiota tulisi kiinnittää siihen, että lapsen ikä- ja kehitystaso otetaan tässä huomioon. Luonnollisesti pienempi lapsi (esim. 5-vuotias) ei samalla tavalla kykene arvioimaan sitä kuinka usein olisi hyvä tavata, kun esimerkiksi 12-vuotias. Pienenkin lapsen toiveita ja ajatuksia tulee kuitenkin kuulla ja tarvittaessa muuttaa toimintaa niiden suuntaan.

Tukihenkilön peruskoulutuksen lisäksi osallisuus voisi näkyä myös tukihenkilöiden täydennyskoulutuksissa ja vertaisilloissa. Olennaista koulutuksissa on painottaa osallisuuden monimuotoisuutta: osallisuus ei ole vain lapsen mielipiteen kysymistä, vaan lapsen arvostamista omana itsenään sekä lapsen kuulemista ja kuuntelemista arjen hetkissä.

8.2 Tutkimuksen toteutuksen tarkastelua

Opinnäytetyön aiheen rajaus onnistui mielestäni hyvin. Selkeästi rajattu aihe helpotti opinnäytetyön työstämistä. Myös aiheen henkilökohtainen valinta ja kiinnostus aiheeseen auttoivat tutkimuksen työstämisessä.

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutettiin haastattelemalla tukihenkilötoiminnassa mukana olevia lapsia. Haastateltavien saaminen tutkimukseen suoritettiin tukihenkilötoiminnassa mukana olevien anonymiteettia suojellen, ja tutkittavien saanti onnistui erittäin hyvin. Jo ensimmäisessä yhteydenotossa tutkimukseen osallistumista tiedusteltiin sekä vanhemmalta että lapselta. Osassa yhteydenotoista lapsi oli kieltäytynyt osallistumasta haastatteluun, ja osallisuutta kunnioittaen lasta ei siinä tapauksessa sen enempää suostuteltu tutkimukseen mukaan. Haastateltavia saatiin juuri se määrä, kun oli tarkoituskin lasten ikähaarukka huomioon ottaen. Oletettavasti perheiden osallistumista helpotti myös tieto siitä, että haastattelut voidaan suorittaa kotona, joten perheen ei tarvinnut itse järjestellä asioitaan haastattelun onnistumiseksi. Tutkimukseen osallistuvia ei myöskään itse haluttu vastuuttaa ottamaan yhteyttä, jonka vuoksi kirjeen lähetyksen jälkeen perheisiin otti ensin yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliiton tukihenkilötoiminnan ohjaaja ja luvan saannin jälkeen opinnäytetyön tekijä. Haastatteluajankohtien sopiminen onnistui myös hyvin, osasyynä varmasti juuri se, että opinnäytetyön tekijä meni perheiden kotiin. Ainoastaan yksi haastateltava perui tutkimukseen osallistumisen. Perheet ja lapset suhtautuivat tutkimukseen hyvin positiivisesti.

Lasten haastattelut onnistuivat hyvin. Haasteen haastatteluissa asetti se, jos lapsella oli ollut tukihenkilö kauan. Pisimmillään tukisuhde oli haastateltavan lapsen kohdalla kestänyt 4 vuotta. Haastattelussa huomasi silloin, että lapsen oli vaikea muistaa esimerkiksi tukisuhteen alkua. Pitkään kestäneissä tukisuhteissa tukisuhde oli saattanut myös rutinoitua sellaiseksi, että tapaamisten määrässä, kestossa ja sisällössä ei ollut juurikaan vaihtelua. Tämä aiheutti sen, että myös lapsen osallisuutta toimintaan vaikuttamisen suhteen oli haastavaa arvioida. Lasten muistamattomuus tai osallisuuden arvioinnin haastavuus saattoi siltä osin vaikuttaa tutkimustuloksiin. Tutkimuksen kannalta olisikin saattanut olla parempi, että kaikilla tutkimukseen osallistuneilla olisi ollut tukihenkilö suurin piirtein yhtä kauan. Koska lasten ikähaarukaksi oli asetettu 8-12-vuotiaat, tämä ei ollut mahdollista, sillä lapsia olisi karsiintunut liikaa pois haastateltavista.

Tutkittavien lasten ikä vaihteli 8-12-ikävuoden välillä. Tutkimuksessa ei näkynyt haastattelujen toteutuksessa suurta vaihtelua liittyen lapsen ikään. Tämä voi kuitenkin

johtua myös siitä, että nuoremmille lapsille kysymyksiä yksinkertaistaa ja tarkentaa automaattisesti. Sekä vanhemmilta että nuoremmilta lapsilta tuli kuitenkin tarkentavia kysymyksiä. Myöskään vastausten laajuudessa ei näkynyt suurta eroa eri-ikäisten lasten välillä. Suurempi merkitys oli lapsen temperamentilla, sillä osa lapsista oli ujompia kuin toiset. Haastattelujen kesto oli noin 30–45 minuuttia, sillä tarkoitus oli, ettei lasta kuormitettaisi haastattelussa liikaa. Etenkin ujompien lasten kohdalla haastattelu olisi voinut olla vielä hieman pidempi ja lämmittelyyn olisi voitu varata hieman enemmän aikaa. Kaiken kaikkiaan lapset olivat kuitenkin haastatteluissa hyvin rentoja ja puheliaita, johon saattoi myös osaltaan vaikuttaa se, että haastattelut toteutettiin lasten kotona.

Tutkimuksessa pyrittiin huomioimaan eettiset seikat mahdollisimman hyvin. Tutkimuksen alusta asti pidettiin huolta siitä, että ainoastaan haastatteluun osallistuvien tukihenkilötoiminnassa olevien perheiden henkilöllisyys paljastuu tutkijalle. Tämän vuoksi tutkimuksen alussa vastuu haastateltavista oli enemmän Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilötoiminnan ohjaajalla. Tutkimus pyrittiin toteuttamaan niin, että se kaikin tavoin kunnioittaa lasta ja lapsen oikeuksia. Lapsille kerrottiin haastattelun alussa, että haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Lapsille kerrottiin myös mistä haastattelussa on kyse, ja että kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse vastata, jos tuntuu että ei halua tai osaa vastata kysymykseen. Haastattelun lopuksi lapsia kiitettiin ja heille kerrottiin miten heidän vastauksiaan tullaan hyödyntämään opinnäytetyössä. Kaikille tutkimukseen osallistuneille perheille on luvattu lähettää kopio opinnäytetyöstä sen valmistuttua.

Tutkimus on työelämää hyödyttävä, sillä sen tuloksia käytetään suoraan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin tukihenkilökoulutuksen ja –toiminnan kehittämiseen. Tarkoituksena on myös järjestää tukihenkilöiden peruskoulutukseen sekä täydennyskoulutukseen osallisuuden tukemiselle oma osio, jossa käytetään tämän tutkimuksen tuloksia apuna. Tavoitteena on kehittää toimintaa entistä lapsilähtöisemmäksi ja lasten osallisuutta tukevaksi.

Jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa selvitettiin lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta osallisuuden näkökulmasta. Kuten totean luvussa 5 *Aikaisempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia*, on lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta yleensä tutkittu jonkin verran. Osallisuuden näkökulmasta olisi mielenkiintoista selvittää miten tukihenkilöt näkevät lapsen osallisuuden ja sen mahdollistamisen toiminnassa. Osallisuutta on tutkittu lastensuojelutyössä melko vähän, joten lasten osallisuuden tutkiminen myös eri lastensuojelun toimenpiteissä olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe tälle tutkimukselle.

Tukihenkilötoiminnassa niin tukihenkilöiden kuin vanhempienkin kokemuksia ja näkemyksiä toiminnasta on tutkittu hyvin vähän. Näin ollen jatkotutkimuksena tukihenkilötoiminnan suhteen voitaisiin tutkia vanhempien kokemuksia tukihenkilötoiminnasta ja sen vaikutuksista lapseen ja koko perheeseen. Myös vanhempien kokemuksia osallisuudesta esimerkiksi lastensuojelun avohuollossa on tutkittu vähän. Tukihenkilöiden suhteen olisi mielenkiintoista selvittää, mitä he ovat saaneet tukihenkilötoiminnasta ja miten tukihenkilönä toimiminen on vaikuttanut heidän elämäänsä ja kokemusmaailmaansa.

Lähteet

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastatteluissa? Teoksessa Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Toim. Ruusu vuori, J. & Tiittula, L. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Avohuolto. 2014. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Viitattu 21.4.2014. www.sosiaaliportti.fi, lastensuojelun käsikirja, työprosessi, avohuolto.

Eronen, T. 2007. Katsaus 2000- luvulla julkaistuun suomalaiseen lastensuojelututkimukseen. Sosiaalialan kehittämishanke. Lastensuojelun kehittämisojelma.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hart, R. 1992. Children's Participation. From tokenism to citizenship. UNICEF International Child Development Centre. Florence, Italy.

Helavirta, S. 2007. Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Artikkelit Yhteiskuntapolitiikka (YP) –lehdessä 72 (2007):6. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisu. Helsinki: Stakes. 629-640. Viitattu 28.4.2014. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence=1>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10 p. 1. p. julkaistu 1997. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. Bardy, M. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 117-132.

Hämäläinen, E. 2013. Lasten ja nuorten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma.

Härkönen, U. 2008. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehitymisestä. Joensuun yliopiston julkaisu. Viitattu 12.4.2014. <http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/monitiet/harkonen.htm#Johdanto>

Kallio, K., Stenvall, E., Bäcklund, P. & Häkli J. 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. 2013. Toim. Reivinen, J. & Vähäkylä, L. Gaudeamus. 69-87.

Karlsson, L., Aalto, E. & Hietanen, E. 2011. Lasten äänet kuuluviin! Teoksessa Teoksessa Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011. Toim. Aalto,

E., Alasuutari, M., Heino, T., Lamponen, T. & Rutanen, N. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 83-86

Key, J. 1997. Research Design in Occupational Education. Qualitative Research. Oklahoma State University. Viitattu 14.4.2014.

<http://www.okstate.edu/ag/agedcm4h/academic/aged5980a/5980/newpage21.htm>

Kuntalaki uudistuu – kuntalainen, kuntajohtaminen ja kuntatalouden tasapaino lain keskiössä. 2014. Valtiovarainministeriön tiedote 78/2014. 8.5.2014. Viitattu 9.5.2014.

<http://www.vm.fi>; tiedotteet, puheet ja uutiskirjeet; tiedotteet.

Kuula, A. 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Etiikkaa ihmistieteille. Toim. J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 124-140.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. 11.6.1999. Viitattu 21.3.2014. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>

L 22.9.2000/812. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000. Viitattu 27.3.2014. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>

L 6.6.2003/434. Hallintolaki. 6.6.2003. Viitattu 21.3.2014. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. 13.4.2007. Viitattu 21.3.2014. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>

L 27.1.2006/72. Nuorisolaki. 27.1.2006. Viitattu 21.3.2014. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>.

Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. 2011. Suomen Unicefin websivuilla. Viitattu 21.3.2014. http://www.unicef.fi/LOS_lyhyt

Lapsen ääni – sinulle, joka päätät lapsen asioista. Osallisuuden ohjeistus. 2012. Pelastakaa Lapset. Viitattu 21.4.2014. <http://www.pelastakaaalapset.fi>, toiminta, mediakasvatus, lasten osallisuus ja media

Lasten osallisuus. 2014. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Viitattu 21.3.2014. www.sosiaaliportti.fi, lastensuojelun käsikirja, työprosessi

Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä. 2009. Lapsiasiavaltuutetun toimiston tiedote 6.3.2009. Viitattu 21.4.2014. <http://www.lapsiasia.fi>, nyt, tiedotteet, 2009

Lastensuojelu 2012. 2013. Tilastoraportti 30/2013, 25.11.2013. Suomen virallinen tilasto. Lastensuojelu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.4.2014.

<http://www.thl.fi>, tilastot; tilastot aiheittain; lasten, nuorten ja perheiden palvelut; lastensuojelu

Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. 2005. Toim. Korhonen, A. Erityishuoltojärjestöjen liitto EIJÄ ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lavonen-Niinistö, M. 2014. Järjestöpäällikkö. Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri. Haastattelu 20.3.2014.

Lintuaho, K. 2011. Lisää laatua lastensuojeluun – lapsen oma ääni kuuluvaksi. Teoksessa Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011. Toim. Aalto, E., Alasuutari, M., Heino, T., Lamponen, T. & Rutanen, N. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 74-77

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Keuruu: PS-kustannus.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämishankkeen osaraportti. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki.

Rantanen, R. 2011. ”mun mielestä kaikilla pitäisi olla mahdollisuus saada tukihenkilö”. Lasten kokemuksia tukihenkilötoiminnasta SATUKE-hankkeessa. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu, kuntoutuksen ohjauksen ja –suunnittelun koulutusohjelma.

Rantanen, S. 2010. ”Olisin ilman sitä varmaan jossain lastenkodissa tällä hetkellä.” Nuorten kokemuksia lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnasta. Pro gradu. Kuopion yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Suomen Kuntaliitto. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 2. p. Porvoo: Bookwell Oy.

”Suojele unelmia, vaali toivoa”. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. 2012. Toim. Varjo, P., Barkman, J., Kiili, J., Nikkanen, M., Oranen, M. & Tervo, J. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2012:6.

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Oppaita 65. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Thomas, N. 2002. Children, family and the state. Decision-making and child participation. Bristol: Policy Press.

Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Toim.

Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. 6-17

Tukihenkilö tai tukiperhe. 2013. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Viitattu 21.3.2014. www.sosiaaliportti.fi, lastensuojelun käsikirja, avohuolto, lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteet, tukihenkilö tai tukiperhe

Tukihenkilötoiminnan laatukäsikirja Tuexi. 2011. Toim. Syrjänen, J. 2. p. Kaarina: Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt ry.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. u. p. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje vanhemmille.

SAATEKIRJE

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni aiheesta ”Lasten kokemuksia osallisuudesta lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa”. Tutkimusta varten tarkoitukseni on haastatella 6-10 lasta, jotka ovat iältään noin 5-10-vuotiaita.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää miten tukihenkilötoiminnassa mukana olevat lapset kokevat omat vaikuttamismahdollisuutensa toiminnassa, ja millaisia kokemuksia lapsilla on tukihenkilötoiminnasta. Opinnäytetyön tavoitteena on myös saada lapsen ääni kuuluviin toiminnassa. Tutkimuksen avulla pyritään kehittämään tukihenkilötoimintaa ja tukihenkilöiden koulutusta.

Toivoisin saavani haastatella lastanne opinnäytetyötäni varten. Haastattelun kesto on noin 30–45 minuuttia. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa maaliskuun aikana. Haastattelut nauhoitetaan. Nauhoja ja muuta tutkimusmateriaalia käsittelen tutkimuksen tekijänä ainoastaan minä. Kaikki tutkimusmateriaali hävitetään välittömästi opinnäytetyön valmistuttua.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista, ja sen voi keskeyttää milloin tahansa. Lapsilta saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä lasten henkilöllisyys tule ilmi haastattelujen käsittelyvaiheessa eikä valmiissa opinnäytetyössä millään tavoin.

Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin koskien opinnäytetyötäni!

Terveisin

Karoliina Niinistö
Sosionomiopiskelija
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Email: etunimi.sukunimi@student.jamk.fi
Puh. XXX-XXX XXXX

Liite 2. Kirjallinen haastattelulupa.

HAASTATTELULUPA

Lapseni _____
(nimi)

() saa osallistua

() ei saa osallistua

opinnäytetyön haastatteluun koskien lasten omia kokemuksia tukihenkilötoiminnasta.

Haastatteluja ja kaikkea tutkimusmateriaalia käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijä. Kaikki aineisto hävitetään välittömästi opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuvien lasten henkilöllisyys suojataan niin, ettei se tule ilmi tutkimuksen tekovaiheessa tai valmiissa opinnäytetyössä.

Aika ja paikka

Lapsen huoltaja, allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 3. Haastattelurunko.

Haastattelurunko

Lämmittelykysymykset: Mitä olet tehnyt tänään? Mitä tykkäät tehdä, mitä harrastat? Missä olet koulussa, millä luokalla? Onko pitkä matka kouluun?

Tukisuhteen alku

1. Miten sait tietää että saat oman tukihenkilön? Millaisia ajatuksia se herätti (hymynaamat)?
2. Halusitko itse tukihenkilön?
3. Tiedätkö miksi sait tukihenkilön?
4. Millaisia ajatuksia ja odotuksia sinulla oli tukihenkilötoiminnasta ennen toiminnan alkamista?
5. Miten tapasit tukihenkilösi ensimmäistä kertaa? Millaisia ajatuksia/tunteita se herätti (hymynaamat)?

Tukisuhde nyt

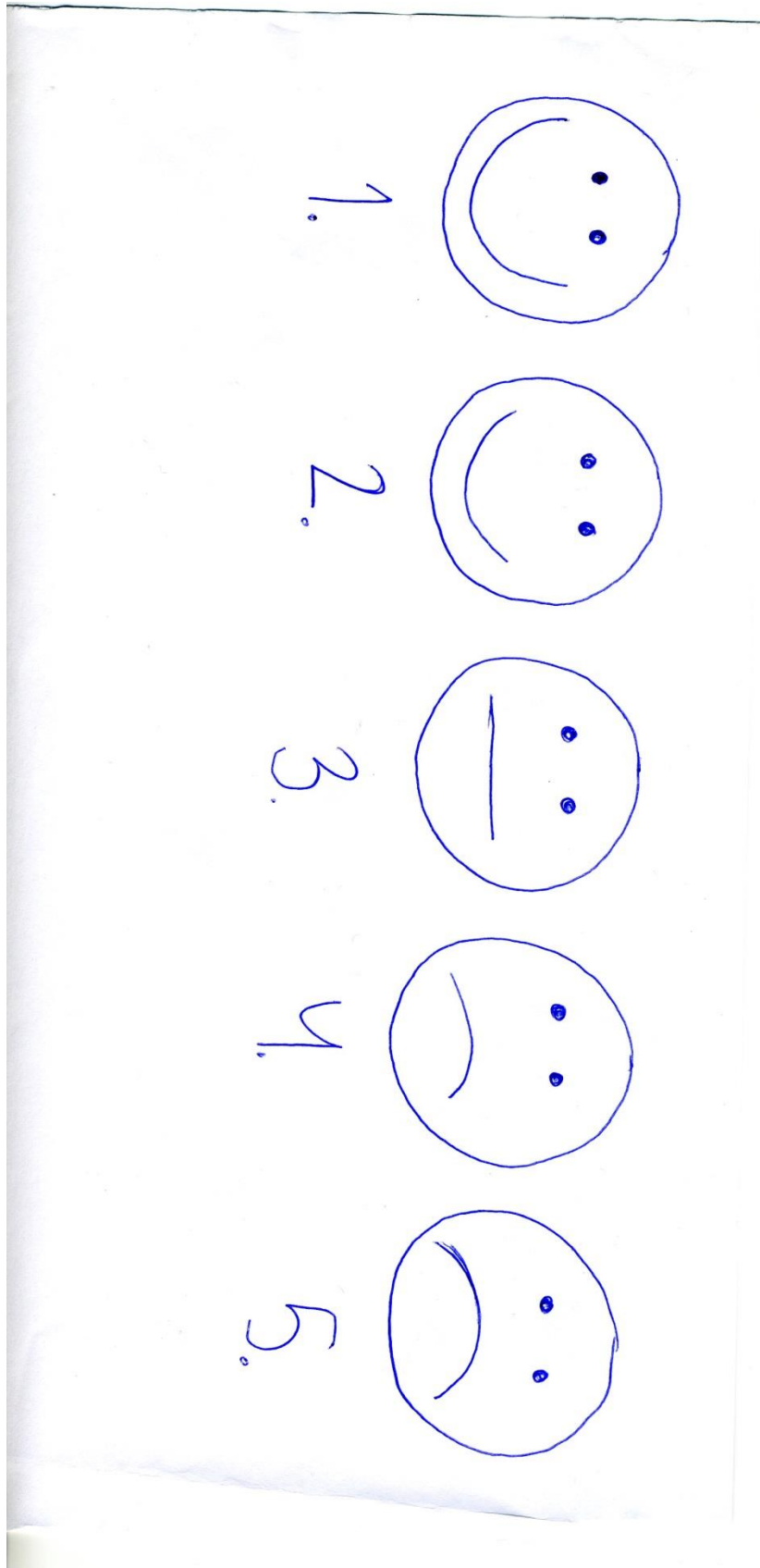
6. Miten sovitte tapaamiset tukihenkilösi kanssa?
7. Kuinka usein tapaat tukihenkilösi kanssa?
8. Onko se mielestäsi sopiva määrä? Haluaisitko tavata enemmän tai vähemmän?
9. Kuinka pitkän ajan vietätte yhdessä kerrallaan? Haluaisitko että aika olisi pidempi tai lyhyempi?

10. Suunnitteletteko yhdessä mitä teette kun tapaatte?
11. Kuka päättää mitä teette tapaamisissanne?
12. Mitä teette yhdessä?
13. Millaisia asioita olet ehdottanut että voisitte tehdä yhdessä tukihenkilösi kanssa?
14. Ovatko ehdotuksesi ja toiveesi toteutuneet?
15. Millaisista asioista juttelet tukihenkilösi kanssa?

Tukisuhteen merkitys

16. Millaisella mielellä olet, kun tapaat tukihenkilöäsi? (hymynaamat)
17. Entäs millaisella mielellä olet, kun tulet kotiin tapaamisesta? (hymynaamat)
18. Miksi?
19. Mikä on mielestäsi mukavaa siinä, että sinulla on tukihenkilö?
20. Entä mitä haluaisit muuttaa?
21. Onko elämässäsi jokin asia muuttunut, kun sinulla on tukihenkilö? Mikä asia?
22. Kysyin alussa minkälaisia ajatuksia ja odotuksia sinulla oli ennen toiminnan alkamista. Ovatko ne toteutuneet?

Liite 4. Hymynaama-asteikko.

Liite 5. Tutkimuslupa hakemus Jyväskylän kaupungille.

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI
Perusturvapalvelut

Hakemus

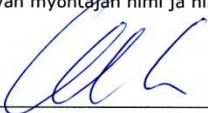
TUTKIMUSLUPAHAKEMUS (Tutkimukset ja opinnäytetyöt)

1 Hakijan tiedot	Suku- ja etunimi Niinistö, Karoliina		
	Nykyinen työnantaja/opiskelupaikka Jyväskylän ammattikorkeakoulu		
	Jyväskylän kaupungin palveluksessa ☒ Ei ☐ Kyllä		
	Kotiosoite XXXX		Postinro ja - paikka XXXX Jyväskylä
	Puhelin toimeen	Puhelin kotiin XXXX	Sähköpostiosoite XXXX@student.jamk.fi
	Yliopisto ja laitos/Ammattikorkeakoulu/oppilaitos, jossa opiskelee Jyväskylän ammattikorkeakoulu		
	Yliopiston/laitoksen/Ammattikorkeakoulun/oppilaitoksen osoite/yhteystiedot Puistokatu 35, 40200 Jyväskylä		
2 Muut hakijat	Nimi, osoite, puhelin ja sähköposti Ei muita hakijoita.		
3 Tutkimuksen ohjaaja	Tutkimuksen ohjaaja ja yhteystiedot (sähköposti/puhelin) Timo Hintikka, opettaja, Jyväskylän ammattikorkeakoulu etunimi.sukunimi@jamk.fi, puh. XXXX Taja Kiiskilä, opettaja, Jyväskylän ammattikorkeakoulu etunimi.sukunimi@jamk.fi, puh. XXXX Toimeksiantaja: Mirja Lavonen Niinistö Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri, järjestöpäällikkö etunimi.sukunimi@mll.fi, puh. XXXX		

4 Tutkimusta koskevat tiedot	Tutkimuksen nimi Lasten kokemuksia osallisuudesta lastensuojelussa
	Tiivistetty kuvaus tutkimuksen suorittamisesta Tutkimuksen tavoitteena on selvittää lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa mukana olevien, n. 5-10-vuotiaiden lasten kokemuksia osallisuudesta. Tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat: <ul style="list-style-type: none"> • Millaisia kokemuksia tukihenkilötoiminnassa mukana olevilla alakouluikäisillä lapsilla on osallisuudesta? • Mitkä osallisuuden ilmentymät ovat lasten näkökulmasta tärkeimpiä? • Kuinka hyvin lapsi ymmärtää oman oikeutensa osallisuuteen? Tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastattelua, joka tehdään noin 6-10 lapselle. Haastattelua varten kysytään lupa lapselta itseltään sekä hänen vanhemmiltaan. Haastateltavat lapset pyrin saamaan saatekirjeen avulla, jonka tukihenkilötoiminnasta vastaava henkilö lähettää perheille. Haastattelut suoritetaan yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piirin kanssa, joka koordinoi Jyväskylän kaupungin tukihenkilötoimintaa. Opinnäytetyö valmistuu viimeistään elokuussa 2014. Tutkimuksen myötä saadaan tietoa siitä miten lastensuojelun avohuollon tukihenkilötoiminnassa mukana olevat lapset kokevat osallisuuden, ja näin pystytään kehittämään osallisuuden toteutumista toiminnassa. Tutkimuksen avulla pyritään kehittämään myös tukihenkilökoulutusta ja lasten kuulemistä.
	Asiasanat (max 5 kpl) lastensuojelu, osallisuus, tukihenkilöt
	Tutkimusaineiston suojaus, säilyttäminen ja hävittäminen Tutkimusaineistoa käsittelee ainoastaan tutkimuksen tekijä ja se hävitetään välittömästi tutkimuksen teon jälkeen.
	Tutkimuksen taso ☐ Tohtorin tutkinto ☐ Kandidaattitutkinto ☐ Lisensiaattitutkinto ☐ Maisteritutkinto ☐ Ylempi AMK – tutkinto ☒ AMK – tutkinto ☐ Muu, mikä?
Tutkimus kuuluu muuhun laajempaan tutkimusprojektiin ☒ Ei ☐ Kyllä, mihin?	

Perusturvapalvelut

	Kohderyhmä ☒ Potilaat ☐ Omaiset ☐ Henkilökunta ☐ Asiakirjat ☐ Muu, mikä?	Aineiston keruumenetelmä ☐ Kysely ☒ Haastattelu ☐ Havainnointi ☐ Asiakirja-analyysi ☐ Mittaukset, mitkä? ☐ Muu, mikä?
	Tutkimuksen hyödyt/vaikutukset Jyväskylän kaupungin toimintaan ☒ Ei välitöntä sovellettavuutta ☐ Välitön sovellusarvo toimintaan, millainen?	
5 Allekirjoitukset	Käsitellessäni työntekijöiden tai asiakkaiden/potilaiden tietoja sitoudun siihen, että en käytä saamiani tietoja muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. En myöskään käytä saamiani tietoja em. henkilöiden tai heidän läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi. En luovuta henkilötietoja sivullisille. Sitoudun raportoimaan tutkimuksesta tutkimusluvan myöntäjälle.	
	Päiväys 13.2.2014	Hakijan/hakijoiden allekirjoitus ja nimen selvennys KAROLIINA NIIMSTÖ
PÄÄTÖS	☒ Myönnetään hakemuksen mukaisena ☐ Myönnetään edellyttäen, että ☐ Hakemus hylätään seuraavin perustein	
	Päiväys Jyväskylässä 17.2.2014	Tutkimusluvan myöntäjän nimi ja nimen selvennys Vastuualuejohtaja <i>uutinen</i>